

Academia Română
Școala de Studii Avansate
Școala Doctorală de Istorie și Arheologie
Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca

ALEXANDRU DĂRĂBAN

28 iulie 2025

ACORDAREA TITLULUI DE
DOCTOR ÎN ISTORIE

**PISANII
SÂNGEORZENE**

ANUL XIV, NR. 8(156), AUGUST 2025

PISANII SÂNGEORZENE

Spiritualitate, Istorie și Tradiție

ANUL XIV, NR. 8(156), AUGUST 2025

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II, Institutul de Istorie
„George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române
Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu, Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu,
Dr. Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj
aldaraban57@gmail.com
Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:
<http://pisaniisangeorzene.assbn.ro/ps2019.html>
<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

**COPERTA 1: Festivitatea de acordare a titlului de doctor în istorie lui
Alexandru Dărăban**

COPERTA 2: Tânăr militar sângeorzan

COPERTA 3: La coasă în Sângeorz-Băi

**COPERTA 4: Troița din Sângeorz-Băi care amintește de biserica ridicată de
ieromonahul Ioachim Bâznog**

Cuprins

EVENIMENT

ICU CRĂCIUN

Felicitări, domnule dr. Alexandru Dărăban.....6

FLORIN HODOROGA

Felicitări dr. Alexandru Dărăban.....8

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1853-1854.....9

Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului

Ioan Marcu din Sângeorz-Băi.....14

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Viață ortodoxă născădeană între anii 1900-1948. Preoți-profesori de Religie și alți slujitori ortodocși născădeni.....24

DORIN DOLOGA

Evoluții economice la Sângeorz-Băi.....32

SEBASTIAN BORNEMISA

Un eveniment literar. Volumul de poezii al d-lui Vasile Al-George.....35

GHEORGHE PÂRJA

Pisanie pentru preotul-cărturar Viorel Thira.....38

NICOLETA GAGEA

Povestea revistei „Pisanii Sângeorzene”: din istoria și cultura comunității locale.....40

DIN GRANIȚĂ

Valahii civilizați.....53

EMIL BOȘCA-MĂLIN

Contururi transilvane.....60

COMUNISM

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele parohiale greco-catolice de stare civilă (1880).....62

EVENIMENT

Felicitări, domnule dr. Alexandru Dărăban!

ICU CRĂCIUN

Teolog, poet, istoric, eseist, originar din orașul-stațiune Sângeorz-Băi, absolvent al Facultății de Teologie Ortodoxă și un masterat în Cluj-Napoca, fondator și redactor al revistei lunare de înaltă ținută spirituală „Pisanii Sângeorzene” (alături de prof. Florin Hodoroga), membru al Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, Cetățean de Onoare al localității natale, până în prezent autor a zece cărți, majoritatea dedicate Sângeorzului și oamenilor săi de ispravă, dl. ALEXANDRU DĂRĂBAN și-a îndeplinit încă un vis: obținerea doctoratului în istorie la Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române din Cluj-Napoca (Școala de Studii Avansate a Academiei Române, Școala Doctorală de Istorie și Arheologie). Titlul lucrării este „Viața Ortodoxă în Ținutul Năsăudului în prima jumătate a secolului al XX-lea”, iar conducătorul de doctorat C S I dr. Daniela Elena Mârza, care în cuvântul său a subliniat, printre altele, faptul că Alexandru Dărăban „a devenit doctor în istorie nu pentru venituri mai mari, evoluție în carieră sau alte motive la modă în viața științifică contemporană, a devenit doctor în istorie datorită iubirii sale față de locurile natale, față de credința în care s-a născut, datorită curajului de a aduce adevărul la suprafață și nu în ultimul rând, datorită iubirii față de Dumnezeu!”, adăugând: „Sunteți un model de evoluție prin cercetare, învățare, scriere și publicare a adevărului istoric”. Precizez că autorul și-a petrecut ani de zile studiind arhivele cu recensămintele, consultând Șematismele, calendarele, analele gimnaziului năsăudean, înscrisuri bisericești (fondurile autorităților bisericești, rapoarte anuale ale parohiilor și protopopiatului, registre de stare civilă, procese-verbale semnate de episcopi), articolele din presa vremii etc., la: Bistrița, Cluj-Napoca, Năsăud și Sibiu, mai cu seamă că tema tratată a fost puțin abordată în istoriografia românească ecleziastică din cele 13 localități din Țara Năsăudului: Năsăud, Rebrîșoara, Nepos, Feldru, Ilva Mică, Leșu, Poiana Ilvei, Măgura Ilvei, Ilva Mare, Șanț, Rodna Veche, Maieru și Sângeorz-Băi, ele constituind cândva nucleul de bază al fostului Regiment grăniceresc năsăudean. Autorul și-a propus recuperarea mărturiilor documentare inedite și edite care au permis reconstituirea unor aspecte religioase, sociale și politice din acest spațiu în perioada anilor 1900-1948. În localitățile amintite mai sus, până în 1918, nu a existat nicio parohie sau biserică ortodoxă, cu excepția bisericii de lemn din cadrul Mănăstirii „Buna Vestire” de la Cormaia, aparținând de Sângeorz-Băi. Se știe că în 1948 cultul greco-catolic a fost desființat abuziv, iar patrimoniul aparținând acestuia, a fost trecut din oficiu în posesia bisericii ortodoxe.

Lucrarea este structurată în cinci capitole, consistente, în 250 de pagini. Capitolul I se ocupă de istoriografia și sursele temei, raportate permanent la izvoare cu scopul conturării unei imagini veridice asupra localităților enumerate. Un model este Sângeorzul Român, unde s-au implicat mult călugării sângeorzeni Antonie și Ioachim Bâznog, tunși în monahism la Muntele Athos.

Capitolul al II-lea cuprinde cadrul geografico-istoric și realitățile demografice până în anul 1900. Dr. Alexandru Dărăban a așezat cele 13 localități în trei grupe:

a) așezări atestate în secolele XIII-XIV: Rodna (1235), Năsăud, Feldru, Sângeorz-Băi (1245);

b) așezări atestate în secolele XV-XVI: Maieru, Rebrișoara (1440), Ilva Mică (1522);

c) așezări atestate în secolele XVI-XVIII: Nepos (1604), Leșu (1624), Ilva Mică, Măgura Ilvei (1763), Poiana Ilvei și Șanț (1773).

„Instituția graniței militare năsăudene, adaugă dr. Alexandru Dărăban, a lăsat amprente în geografia acestui ținut, în emanciparea generală a populației și habitatelor, în gradul de emancipare economică, în comportamentul general al oamenilor, în mentalitatea și în nivelul de sociabilitate al acestora. Era o mândrie să fii grănicer, de a descinde din înaintași grăniceri”. Militarizarea acestei zone a avut consecințe și în formarea elitei românești prin unirea unei părți a românilor ortodocși cu Biserica Romei. Să nu uităm că până la Unirea cu Biserica Romei, localitățile din ținutul năsăudean au fost ortodoxe, dar, odată cu înființarea Regimentului II de Graniță, condiția principală de a fi înrolat aici a fost adoptarea religiei unite. Problemele bisericești și școlare au fost rezolvate de Vicariatul Rodnei, pentru greco-catolici, iar pentru partea ortodoxă de Mitropolia Ortodoxă din Sibiu (prin Protopopiatul Ortodox al Bistriței), fără a exista disensiuni majore între cele două culte. Se știe că școala năsăudeană a dat pe Miron Cristea, primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Nicolae Bălan, ajuns mitropolit al Ardealului sau Nechita Duma, episcop de Argeș. Întrucât printre elevii gimnaziului năsăudean au fost și ortodocși, a trebuit să se predea, firește, religie ortodoxă, lucru făcut de profesorii: Nicolae Maier, Pavel Beșia și Grigore Pletosu. Conform statisticii întocmite de autor, numărul total al elevilor examinați a fost 6.672, din care 5.265 erau de confesiune greco-catolică (78, 91%), 1233 de confesiune ortodoxă (18,49%), iar restul de alte confesiuni.

Capitolul al III-lea se intitulează „O privire statistică a ortodoxiei năsăudene între anii 1900-1948”, și este, de fapt, o monografie confesională a zonei.

Capitolul al IV-lea, „Cadre juridice și instituționale în ținutul năsăudean”, prezintă modul de funcționare al acestora sub auspiciile Statutului Organic elaborat și aprobat de Andrei Șaguna, incluzând și societățile, asociațiile și fundațiile religioase, precum și bisericile construite în parohii și filii.

Capitolul al V-lea este cel mai stufos și abordează viața ortodoxă năsăudeană între anii 1940-1948. De aici, aflăm date despre relațiile bisericești cu celelalte provincii istorice românești, cu Muntele Athos și cu locurile sfinte de la Ierusalim. Alte subcapitole se referă la profesorii de religie care au funcționat la școlile năsăudene: Grigore Pletosu, Augustin Bena, Vichentie Simiganovschi, Valerian Simiganovschi, Ilarion Boțiu, Victor Susa, Ioan Bunea, Vasile Puica. Printre alte lucruri, aflăm că la Sângeorz-Băi, în perioada respectivă, s-au construit două biserici ortodoxe: una cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” în locul numit „Peste Apă”, adică peste Someș, și a doua, în stațiune, cu hramul „Schimbarea la față”, dată fiind prezența numeroasă a bolnavilor ortodocși veniți la tratament.

Această lucrare se distinge prin respectarea adevărului istoric, obiectivitate și acribie, calități specifice tuturor scrierilor domnului dr. Alexandru Dărăban. Fiind un studiu de referință în domeniu, consider că merită să vadă lumina tiparului cât mai curând.

Felicitări dr. Alexandru Dărăban!

FLORIN HODOROGA

Centrul Cultural „Iustin Sohorca” adresează sincere felicitări domnului Alexandru Dărăban, Cetățean de Onoare al orașului Sângeorz-Băi, pentru susținerea cu succes a tezei de doctorat intitulată: „Viața ortodoxă în Ținutul Năsăudului în prima jumătate a secolului XX” - o lucrare valoroasă, care îmbogățește patrimoniul istoric și spiritual al zonei noastre.

Teza a fost prezentată astăzi în fața unei comisii de prestigiu, având următoarea componență:

- Președinte: C.S. II dr. Iosif Marin Balog, Academia Română – Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca

- Conducător științific: C.S. I dr. Daniela Elena Mârza, Academia Română – Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca

- Referenți:

- C.S. I dr. Luminița Dumănescu, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Centrul de Studiere a Populației.

- C.S. I dr. Varga Attila Carol, Academia Română – Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca.

- C.S. II dr. Ioana Mihaela Bonda, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Direcția Patrimoniu Cultural Universitar.

Ne mândrim cu acest moment de referință pentru cultura locală și îi urăm domnului doctor Alexandru Dărăban mult succes în continuare, în slujba cercetării, a educației și a promovării valorilor năsăudene.

Respect și recunoștință, domnule doctor în istorie, Daraban Alexandru!!!

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1853-1854

13 februarie 1853

Întrebându-se deschilinit Nechita Andresi, june în vârstă de 31 ani și fecioara Maria Costan Ruști în vârstă de 22 ani; Mihai Morar, june în vârstă de 30 ani și fecioara Ioana a lui Dimitrie Haliță în vârstă de 23 ani; Filip Mihăilă, june în vârstă de 31 ani și fecioara Iftinia a lui Iacob Călina în vârstă de 25 ani; Ariton Andresi, june în vârstă de 23 ani și văduva Ana a lui Toma Luci în vârstă de 35 ani; Petre Nicolai, june în vârstă de 27 ani și văduva Maria a lui George Moldovan; Iacob Hehi, june în vârstă de 24 ani și fecioara Docia Vasile Floroae în vârstă de 19 ani; aceștia Maria George Moldovan din Prundu Bârgăului este, ceilalți toți din St. Georg, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni numai din a lor voie și dragoste vreu a se lua laolaltă despre care lucru mai jos iscăliții mărturisim.

Nicolai Lupoae, Toader Jarda, curatori
Iacob Pop, paroh.

Anul	Luna	Ziua	Preotul cununător	Numele, porecla și soarta mirilor	Numele, porecla și soarta nănașilor	S-au vestit
1853	Februarie	21	Iacob Pop	Filip Mihăilă și fecioara Iftinia Iacob Călina	Precup Dumitraș și Melania	6, 13, 20 februarie
1853	Februarie	24	Iacob Pop	Nechita Andresi și fecioara Maria Costan Ruști	Dionisie Gabor și Gacia	6, 13, 20 februarie
1853	Februarie	27	Ioan Dumbravă	Mihăilă Morar și fecioara Ioana Dimitrie Haliță	Dionisie Gabor și Gacia	6, 13, 20 februarie
1853	Martie	3	Ioan Dumbravă	Ariton Andresi și văduva Ana Toma Luci	Leonte Ianoș și Palagia	13, 20, 27 februarie
1853	Martie	7	Iacob Pop	Petre Nicolai cu văduva Maria George Moldovan	Ioan Andresi și Tecla	13, 20, 27 februarie

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1853-1854

1853	Martie	10	Ioan Dumbravă	Iacob Hehi și fecioara Docia Vasile Floroae	Leon Nicolai și Ogenia	13, 20, 27 februarie
------	--------	----	---------------	---	------------------------	----------------------

22 mai 1853

Întrebându-se deosebi dascălul național Alexandru Șteopoe, văduv, în vârstă de 24 ani și Catirina Vasile Varvari, fecioară în vârstă de 21 ani; iarăși Grigore Utaia, june, în vârstă de 27 ani și Paraschiva Timiș, fecioară în vârstă de 27 ani, au răspuns deschilinit cum că din a sa voie slobodă și dragoste voiesc nesiliți de nimenea a se lua în căsătorie, despre care luă în cunoștință subscrișii în cunoștință mărturisim.

Nicolai Lupoae, Toader Jarda, curatori.

Ioan Dumbravă, cooperator.

1853	Mai	30	Iacob Pop	Alexandru Șteopoe, văduv, cu Catirina Vasile Varvari	Emanuel Călina și Nastasia	16, 22, 29 mai
1853	Iunie	12	Ioan Dumbravă	Grigore Utaia, june și Paraschiva Timiș, fecioară	Vasile Rus și Eugenia	22, 29 mai, 5 iunie

14 septembrie 1853

Întrebându-se deschilinit Pintelei Lazar, văduv, în vârstă de 31 ani și Maria, fecioară în vârstă de 21 ani; Pintelei Rus, văduv, în vârstă de 31 ani și Iftinia, fată căzută a lui Alexa Tahâș, în vârstă de 25 ani; Grigore Jarda, văduv, în vârstă de 33 ani și văduva Ileana a lui Grigore Jarda în vârstă de 31 ani; Silivan Georgeș, june, în vârstă de 30 ani și fata Parasca a lui Pintelei Georgeș în vârstă de 22 ani, toți din St. Georg, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni, numai din a lor voință și dragoste, vreu a se lua laolaltă, despre care lucru mai jos iscăliți mărturisim.

Nicolai Lupoae, Toader Jarda, curatori

Iacob Pop, paroh.

1853	Septembrie	18	Iacob Pop	Pintelei Lazar, văduv și fecioara Maria Vlase Șpaimoc	Samson Șpaimoc și Ana	4, 11, 18 septembrie
1853	Septembrie	25	Ioan Dumbravă	Pintelei Rus, văduv și Iftinia a lui Alexa Tahâș, fată căzută	Scridon Andresi și Docia	18, 25 septembrie
1853	Septembrie	29	Iacob Pop	Grigore Jarda, văduv și Ileana a lui Grigore Jarda, văduvă	Ion Haliță și Catirina	18, 25 septembrie
1853	Septembrie	30	Ioan Dumbravă	Silivan Georgeș, june și fata Parasca Pintelei Georgeș	Ion Andresi și Parasca	9, 16, 23 septembrie

 1 octombrie 1853, până aici s-au dat tablele cununaților cu 15 perechi.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1853-1854

20 octombrie 1853

Întrebându-se deosebi Toader Andresi, june, în vârstă de 23 ani și Maria a lui Iovu Pop, iarăși Zaharie Nicolae, june, în vârstă de 28 ani și Șofronia a lui George Rebreanu, fecioară în vârstă de 24 ani, au răspuns cum din a sa proprie voie și dragoste, nesiliți de cineva, voiesc a se căsători laolaltă, despre care lucru subscrișii mărturisim.

Nicolai Lupoae, Toader Jarda, curatori
Iacob Pop, paroh.

1853	Octombrie	24	Iacob Pop	Toader Andresi și Maria a lui Iovu Pop, ambii juni	Dl. notar Maxim Haliță și Ileana	6, 13, 20 octombrie
1853	Octombrie	24	Iacob Pop	Zaharie Nicolae, june, cu Șofronia a lui George Rebreanu	Pantilimon Nicolai și Ana	6, 13, 20 octombrie

7 februarie 1854

Întrebându-se deosebi Samson Șpicil, june, în vârstă de 44 ani și Nastasia a lui Alexa Strugar, 23 ani; Vasile Rățoi, june, în vârstă de 32 ani și Ileana a lui Dumitru Solovăstru, fecioară de 19 ani; Miron Andresi, june, în vârstă de 39 ani și Ileana a lui Daniel Mărcuș, fată căzută, de 23 ani; Aftanasie Gagea, june, de 28 ani și Maria a lui Ilie Cordoș, fecioară de 19 ani; Isac Gogotă, văduv, în vârstă de 30 ani și Gagea a lui Simion Georgeș, fecioară de 25 ani; Ilie Haliță, june, de 20 ani și Tecla a lui Toader Bulța, fecioară de 20 ani, toți din St. Georgiu, iarăși Samoilă Doboș din Ilva Mare, văduv, în vârstă de 35 ani și Ana, văduvă, a lui Samoilă Haliță, în vârstă de..., au răspuns fieștecăre deosebi cum că singur, din a sa proprie voie și dragoste, nesiliți de cineva, voiesc a se căsători laolaltă, despre care subscrișii mărturisim.

Nicolae Lupoae – făt, Gabriel Pop - cantor, Toader Jarda – curator.
Ioan dumbravă, cooperador.

1854	Februarie	20	Iacob Pop	Samson Șpicil, june și Nastasia Alexa Strugar, fecioară	Ilie Pop și Todosia	29 ianuarie, 5, 12 februarie
1854	Februarie	20	Iacob Pop	Vasile Rățoi, june și Ileana Dumitru Solovăstru, fecioară	Vlasa Gabor și Palagia	29 ianuarie, 5, 12 februarie
1854	Februarie	22	Ioan Dumbravă	Miron Andresi, june și Ileana Daniel Mărcuș, fată căzută	Artene Jarda și Eugenia	5, 12, 19 februarie
1854	Februarie	22	Ioan Dumbravă	Aftanasie Gagea, june și Maria a lui Ilie Cordoș	Dl. notar Maxim Haliță și Ileana	5, 12, 19 februarie
1854	Februarie	27	Ioan Dumbravă	Isac Gogotă, vād. și Gagea a lui Simion Georgeș fecioară	Vasile Rus și Eugenia	13, 19, 26 februarie

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1853-1854

1854	Februarie	28	Iacob Pop	Ilie Haliță, june și Tecla a lui Toader Bulța	Ioan Haliță și Catrina	29 ianuarie, 5, 12 februarie
1854	Februarie	28	Iacob Pop	Samoilă Doboș din Ilva Mare și Ana Samoilă Haliță, văduvă	Samson Doboș și Nastasia	12, 19, 26 februarie

1 aprilie 1854

Întrebându-se deosebi Daniel Râmbulea, văduv, în vârstă de 48 ani și Maria a lui Sidor Habota, văduvă, de 42 ani, au răspuns cum că numai din propria sa voie și dragoste, nesiliți de cineva, voiesc a se lua în căsătorie, despre care subscrișii în cunoștință mărturisim.

Nicolae Lupoae – făt, Toader Jarda – curator.

1854	Aprilie	10	Iacob Pop	Daniel Râmbulea, văduv și Maria a lui Sidor Habota, văduvă	Maței Joja și Docia	9 aprilie
------	---------	----	-----------	---	------------------------	-----------

25 aprilie 1854

Întrebându-se deosebi Vlas Andreș, văduv, în vârstă de 28 ani și Șofronia a lui Iacob Mărcuș, fecioară de 26 ani, au răspuns cum că numai din propria sa voie și dragoste, nesiliți de cineva, voiesc a se lua în căsătorie, despre care subscrișii în cunoștință mărturisim.

Nistor Pop, Ioan Buia.

Ioan Dumbravă, cooperador.

1854	Mai	3	Ioan Dumbravă	Vlas Andreș, văduv și Șofronia a lui Iacob Mărcuș	Larion Isipoae și Nastasia	18, 24 aprilie și 2 mai
------	-----	---	------------------	---	-------------------------------	-------------------------------

Întrebându-se deosebi Maței Mihertă, june, de 27 ani și Ileana a lui Todor Clipotă, fecioară de 24 ani, iarăși Clement Jarda, june, de 22 ani și Docia a lui Eremie Șteopoe, fecioară de 21 ani, au răspuns cum că numai din propria sa voie și dragoste, nesiliți de cineva, voiesc a se lua în căsătorie, despre care subscrișii în cunoștință mărturisim.

Nicolae Lupoae – făt, Toader Jarda – curator.

Iacob Pop, paroh.

1854	Mai	29	Ioan Dumbravă	Maței Mihertă și Ileana a lui Todor Clipotă, ambii juni	Tofan Popicica și Parasca	14, 21, 28 mai
1854	Iunie	13	Iacob Pop	Clement Jarda, june și Docia a lui Eremie Șteopoe, fecioară	Ștefan Jarda și Angilina	28 mai, 4 și 11 iunie

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1853-1854

25 iunie 1854

Întrebându-se deosebi Andrei Anisie, văduvă, de 39 ani și Nastasia a lui Toader Partene, fecioară de 31 ani, iarși Sidor Lupșor, văduv, de 46 ani și Anisia a lui Ștefan Partene, fecioară în vârstă de 28 ani, au răspuns cum că numai din propria sa voie și dragoste, nesiliți de cineva, voiesc a se lua în căsătorie, despre care subscrișii în cunoștință mărturisim.

Costan Lica – făt, Toader Jarda – curator.

Ioan Dumbravă, cooperador.

1854	Iunie	27	Iacob Pop	Andrei Anisie, văduv și Nastasia a lui Toader Partene, fecioară	Dănilă Râmbulea și Maria	11, 18, 25 iunie
1854	Iulie	3	Ioan Dumbravă	Sidor Lupșor, văduv și Anisia a lui Ștefan Partene, fecioară	Gabriel Nițiu, cantor și Măriuța	18, 25 iunie și 2 iulie

1 octombrie 1854, până aici s-au dat copia protocolului cununaților cu 15 perechi.

10 octombrie 1854

Întrebându-se deosebi Grigore Bulța, june, în vârstă de 24 ani și Maria a lui Petru Bolfă, fecioară, de 20 ani, au răspuns cum că numai din propria sa voie și dragoste, nesiliți de cineva, voiesc a se lua în căsătorie, despre care subscrișii în cunoștință mărturisim.

Nicolae Lupoae – făt, Toader Jarda – curator.

Iacob Pop, paroh.

1854	Octombrie	13	Iacob Pop	Grigore Bulța, june și Maria a lui Petru Bolfă, fecioară	Preot Ioan Dumbravă și Maria	25 septembrie, 5, 12 octombrie
------	-----------	----	-----------	--	------------------------------------	---

Întrebându-se deosebi Arsente Pop, văduv, în vârstă de 58 ani și Senia a lui Filip Buia, văduvă, de 56 ani, au răspuns cum că numai din propria sa voie și dragoste, nesiliți de cineva, voiesc a se lua în căsătorie, despre care subscrișii în cunoștință mărturisim.

Nicolae Lupoae – făt, Toader Jarda – curator.

Iacob Pop, paroh.

1854	Octombrie	16	Iacob Pop	Arsente Pop, văduv și Senia a lui Filip Buia, văduvă	Tănase Pop și Docia	-
------	-----------	----	-----------	---	------------------------	---

Revizuit la canonica vizitație în 1 ianuarie 1855, Macedon Pop, vicar foraneu¹.

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Statului Bistrița-Năsăud (SJANBN), fond Colecția registre parohiale de stare civilă, Matricula cununaților din parohia St. Georgiu (1840-1858), f. 32 f. – 35 f.

Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului Ioan Marcu din Sângeorz-Băi

25
1914, decembrie 5, <f. 1.>

Vei ști că până la facerea acestei mici epistole mă aflu sănătos și vă mulțimesc de osteneala pentru mine. Ca și de învățătura ce le-ați dat-o la muierile mele și, vei ști că până acum, cu ajutorul lui D-zeu și a comandanților noștri și cu neamțul laolaltă, am ajuns în Rusia.

Și mai departe, veți ști că vremea pe aici e tare frumoasă, numai cam rece, și mă rog, iubite învățătorule, fii bun și le învață cât vei avea putere și rînd, de afacerile dumitale.

Și, nemaiavînd ce scrie, rămân, voritor de bine, al Dumnilor-voastră cunoscut, Dobzău Maxim.

Vă poftesc o voie bună și sănătate domnului Ioan și doamnei dumneavoastră, și la copiii dumneavoastră, și, sărbători fericite, să ajungeți la mulți ani, vă salut, de bine.

Voie bună de la finul dumitale, Iustin Sohorca.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 30, f. 3-5, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 68 (Scrisoarea lui Maxim Dobzău către Ioan Marcu).

26
1914, decembrie 6, Ujvidék, Serbă[ische] Gimnasium, Zimmer¹ nr. 1

Domnule învățător

Te-aș întreba de sănătate prin puține cuvinte, noi, adică eu, mă aflu bine și avem pe aici bucurie, căci au căzut Belgradul sub stăpînirea Majestății Sale, adică a împăratului nostru, într-a 2, decembrie (s. n.)

Vremea e bună, nu-i frig, m-aș ruga de răspuns și de ceva noutăți de pe la noi, tot binele îți poftesc Onorate domnule și la doamna și la copiii dumneavoastră, dar și la muieria mea și la copilă, mă rog să-i spui.

Mă rog să fii primitor, onorate Domnule, te doresc ca pe un părinte (s. n.).

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 68, f. 2, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 68 (Carte poștală a lui Vasile Șpaimoc către Ioan Marcu).

¹ Camera.

*Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului
Ioan Marcu din Sângeorz-Băi*

27

1914, decembrie, Brașov

Stimate nănașule!

Mai întâi de toate, vin a-mi cere scuze pentru întârziere, e lipsă de timp, deoarece acum sunt și eu foarte ocupat.

Epistola recomandată cu libele¹ alăturate le-am primit cu cea mai mare bucurie și, pe lângă cea mai mare mulțumită, atât Dumneavoastră, cât și la stimata nănașă.

Cu miliția stau ca mai înainte, dacă acum nu se va schimba, stau pe cuget c-am înțeles că, să fiu depus în Serbia, pentru că posed sârbo-croata, nu știu ce va mai fi.

Nănașul poate fi sigur că nu vine chemat sub arme.

Noi ne aflăm bine cu toți.

Sărutăm mâinile la stimații nănași.

Brașov, 1914, XII/8.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 61, f. 12, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 69 (Scrisoarea lui Dumitru Petru către învățătorul Ioan Marcu din Sângeorzul Român)).

28

1914, decembrie 10, Bistrița

Stimate domnule Marcu!

Azi am auzit că joi au fost asentările² la Rodna, sunt foarte curios, oare, pe cine l-au înhățat cei cu Lupoai și Damian, de bună seamă, le-au deschis cont la cătunie. De aici, duminică au dus jumătate din răniți la Cluj, căci se mută spitalul din Dorna la Bistrița, o grămadă de sângeorzeni au mers, și fratele lui Lupoai.

Vin răniți din sus foarte mulți. Noi cu toții ne-am mutat din cazarma din sus la Gewerbeverein, acu, o să răbdăm și nițel frig, dar altfel, ne merge destul de bine. Ce-ți face anul acesta, încheia-veți bilanțul sau nu? Și aștept și eu un raport, dacă veți face încheierea.

Salutări la toți, Victor.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 38, f. 1, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 69 (Scrisoarea lui Victor Iepurean, „corporal” în Regimentul de Infanterie nr. 63 către Marcu Ioan, contabil la Reuniunea „Izvorul” din Sângeorzul Român).

29

1914, decembrie 10, Bistrița

Stimate domnule Marcu!

Azi am auzit că joi au fost asentările la Rodna, sunt foarte curios, oare, pe cine l-au înhățat cei cu Lupoai și Damian, de bună seamă, le-au deschis cont la cătunie.

¹ Librete, carnete de depuneri la bancă.

² Recrutări.

*Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului
Ioan Marcu din Sângeorz-Băi*

De aici, duminică au dus jumătate din răniți la Cluj, căci se mută spitalul din Dorna la Bistrița, o grămadă de sângeorzeni au mers, și fratele lui Lupoai.

Vin răniți din sus foarte mulți. Noi cu toții ne-am mutat din cazarma din sus la Gewerbeverein¹, acum, o să răbdăm și nițel frig, dar altfel, ne merge destul de bine.

Ce-ți face anul acesta, încheia-veți bilanțul sau nu? Și aștept și eu un raport, dacă veți face încheierea.

Salutări la toți, s. s. indescifrabil.

Enig. Freiw. Korporal Inf. Reg. 63, I Erzt. Komp².

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 38, f. 1, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 70 (Carte poștală a lui Victor Iepurean către învățătorul Ioan Marcu).

30

1914, decembrie 10, Kuczara (Serbia)

Onorate domnule învățător

Îți fac cunoscut cum că eu, vecinul dumitale, m-am mutat din Ujvidék în un sat numit Kuczara. Foarte bine ne-au așteptat sătenii, măcar că nu-s limba noastră, fără, nemți și unguri, și sârbi, dar ne-au pregătit o școală cu cele mai frumoase păături așternute numai cu pocloane³ și cu masa încărcată de cele mai frumoase mâncări, suntem mulțumiți până la D-zeu, căci doctorii și veltăritele⁴ din Ujvidéki s-au dus în Belgrad.

Dar nouă ne merge foarte bine, numai tot am vrea să fim între familia noastră.

Dar, doar ne-a ajutat D-zeu și nouă.

Își poftesc tot binele, domnule și la doamna și pruncii Dumnil-voastră⁵.

M-aș ruga de ceva noutăți și de răspuns, daci vei face bine.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 68, f. 5, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 70 (Scrisoarea lui Vasile Șpaimoc din Serbia către Ioan Marcu).

32

1914, decembrie 28, Cluj

Iubite vere Marc Ioan, iată, eu, al dumitale văr Ioan Andreșel, mă aflu acum sănătos, mulțamesc lui bunul Dumnezeu, apoi vă aduc la cunoștință că am fost odată în linia focului și am fost lovit la mâna stângă, și acum mi-a trecut și iar așteptăm momentul plecării.

Știe bunul Dumnezeu ce are să mai fie, apoi, iubite vere, îți poftesc din adâncul inimii mele voie bună și sănătate, cu la întreaga familie a dumneavoastră, de la bunul Dumnezeu.

Vă salut, iubite vere, cu stimă, Ioan Andreșel.

¹ Localul construit inițial în beneficiul „Reuniunii meseriașilor sași”, astăzi, Palatul Culturii Bistrița.

² Cu bunăvoință, caporal, Regimentul 63 Infanterie, Compania I.

³ Cuvertură țesută.

⁴ Felcere.

⁵ Dumneavoastră.

*Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului
Ioan Marcu din Sângeorz-Băi*

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 5, f. 1, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșeelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 71-72 (Scrisoarea lui Ioan Andreșel adresată învățătorului Ioan Marcu).

33
1915, ianuarie 14, Feldpost nr. 28

Dorite nănașule!

Cartea de data 5/1 a. c. am primit-o cu bucurie ieri dimineață. Am luat cu plăcere la cunoștință toate cele scrise, afară de treaba cu Rușii. Ce mama dracului, așa aproape să fi fost de ținuturile noastre? Ne-a impresionat pe toți cei interesați lucrul acesta. Cum nu? Familiile noastre pot fi ușor prădate de cine știe ce vagabonzi de prin stepa Asiei și noi în neputință a le ajuta.

De altcum, la așa ceva ne putem aștepta și ar fi bina ca, culcușul (sic!) pe Cormaia sau Duși (atârnă de împrejurări) să fie căutat, căci, de se vor pune cu dea-dinsul pe trecutul dincoace, apoi, zăgazurile de pe Rotunda, nu-i stau în contra.

Așa-s ei, muți, dâcoși¹, dar tari la atac. *Pe aici circulă vești, mai bunișoare. Se spune că începutul lui martie sau, cel mult, luna mai, are să aducă pacea* (s. n.).

Nu știu și nu afirm că nu cred. Timpul pe aici e mai mult moale. Omăt puțin. Cu altă ocazie voi scrie mai mult.

Sărut mâinile nașei. Salut domnului,

Salutări, finul: pustiu.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 72, f. 6, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșeelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 72 (Scrisoarea lui Iustin Sohorca către Ioan Marcu, contabil la Societatea „Izvorul” din Sângeorzul Român).

34
1915, ianuarie 15, Alba-Iulia

Iubite Colega!

Am întrerupt pe câtva timp corespondența, pentru ca să revin, întrebându-te de sănătatea ta și alor tăi.

Noi suntem cum suntem, știi, ca frunza pe apă.

Dar pe la voi, din-cătrău bate vântul?

Nu vă speriați. N-aveți nici o teamă de ruși, că-i alungăm noi iarăși...

O veste nouă pot să-ți împărtășesc, că mi s-a sporit familia – chiar de sărbători – cu o fetiță.

Curios că nu mai știm nici o veste despre război – gazetele nu spun nimic.

Pe acolo, aproape de frontieră, veți fi știind, din văzute ori din auzite... câte ceva!

Primește sincerele mele urări de bine.

Iulius Coroi.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 23, f. 6, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșeelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 72-73 (Carte poștală a lui Iulius Coroi adresată învățătorului Ioan Marcu).

¹ Dificili în comportament.

*Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului
Ioan Marcu din Sângeorz-Băi*

35

1915, ianuarie 17, Pancevo

Prea mult onorate domnule

Prin puține cuvinte ți-aș face cunoscut că, până în ziua de astăzi mă aflu sănătos, care sănătate v-o poftesc și domniilor voastre, cu domni și la copii, să vă dăruiască Bunul Dumnezeu la mulți ani, buni și fericiți.

Și mă rog să arăți pe mapă la muiere că unde-s eu, la Panciova, în jos, pe lângă țărmurile Dunării, 40 kilometri. Voie bună și, fă bine și-i arată (s. n.).

Niculai Maxim.

Dumisale, Ioan Marcu, învățător, și iartă domnule, c-am băgat cartea în covert¹, că așa m-am temut când veni, că nu-i slobod să scrie unde suntem, și până în 16 decembrie am fost lângă Sava, tot pe graniță și din decembrie am trecut prin Belgrad, în Serbia, și am stat până în 16 decembrie, apoi, am trecut în Panciova (s. n.).

SJANB-N, fond personal Marcu Ioan, d. 56, f. 1, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 73 (carte poștală a lui Niculai Maxim către Ioan Marcu).

41

1915, februarie 12, <f. 1.>

Dorite Nașule! Cartea din 30 I a. c. am primit-o cu bucurie dublă². Prima dată, m-am bucurat că sunteți cu toții bine; apoi, mai tare m-am bucurat, că în adevăr ați mai trecut peste o spaimă. Doresc să rămâneți doar cu spaima.

Vă mulțămesc de veștile ce mi le dai. Acestea, în adevăr sunt adevărate, pentru că sunt scrise, așa zicând, de martori oculari (s. n.).

Eu încă până acuma sunt bine. Mai vâjăiește³ cele proiectile, dar sunt dedat cu ele... Locul anume, unde sunt e un sat mai spre sud de la orașul spre care năzuiesc aliații, la depărtare de 100 km.

M-a mirat și nu prea, vestea, că și în sat la noi au fost încvartirați⁴ soldați. Știu. Știu că, cu toate poruncile date, pradă tot s-a făcut destulă. Așa-s cătanele (s. n.).

Sărut mâna nașei. Salut pe toți.

Vă doresc și salut cu drag, Iustin.

SJANB-N, fond personal Marcu Ioan, d. 72, f. 8, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 76-77 (Carte poștală a lui Iustin Sohorca către Ioan Marcu).

42

1915, februarie 25, Alba-Iulia

Dorite frate!

Scuză că numai acum îți răspund, dar muncim din greu, așa pentru particularități nu

¹ Plic.

² Dublă.

³ Urlă; fac zgomot specific.

⁴ Încartiruiți.

*Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului
Ioan Marcu din Sângeorz-Băi*

ne mai rămâne timp. E vorba că mă aflu binișor, în zilele critice pe care le trăim.

N-avem nimic nou, destul e și aici, dar și mai vârtos, pe la Bistra, se resimte lipsa alimentelor. Scumpete la culme, care va fi urmată la tot cazul de _____?

Suntem foarte mulți bistreni pe aici, din cei concentrați la 16 februarie, sunt deja îmbrăcați în haine mohorâte... și tot vin, din greu.

E grozav să n-ai să cugeți la zilele ce vor urma în viitorul apropiat. Îmi place să nădăjduiesc într-o pace cât mai grabnică, căci așa nu poate dăinui mult. Se vorbește mult, că și obștarii¹ vor fi încă chemați.

Să ne ferească D-zeu de rău. Ar fi mare lovitură pe bieții oameni.

Sărut mâinile d-nei.

Te salut cordial, D-zeu cu noi.

Iulius Coroi.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 23, f. 5, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 77 (Carte poștală a lui Iulius Coroi către învățătorul Ioan Marcu).

43

1915, februarie 28, <f. 1.>

Dorite Nașule!

Cartea cu datul de 15 II am primit-o cu mare bucurie. Sunt vesel, că sunteți bine, deși necăjiți și supărați de soarta noastră, a celor duși în război. D-zeu, e peste tot și desigur, are grijă, iar pe cei ce-l roagă, îi ajută.

Eu, după marșul făcut spre nord, către cetatea la care râvnesc armatele aliate, deși cam trudit, sunt sănătos și în rând bun. *Noutăți pe aici sunt dar nu-i permis a le comunica* (s. n.). despre soarta și șansele războiului, mai mult știți cei de acasă, decât noi.

Noi cunoaștem succesele locale, din care greu ne putem face judecată despre succesele generale. De altcum, aici voie nu avem să comentăm.

Ce mai faceți? Ce e nou pe la noi? Ce scrie foaia?

Sărut mâna nașei. Salut tuturor.

Vă doresc și salut, Iustin.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 72, f. 9, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 78 (Carte poștală a lui Iustin Sohorca adresată lui Ioan Marcu).

45

1915, martie 7, Galiția

Stimate domnule învățător!

Stimatule domnule și, al meu, instructor de carte și al meu deșteptător de minte și pricepere de școală (s. n.), Ioan Marcu, vreau, stimate domnule învățător a-ți scrie puține de pe câmpul de război, de la noi, de aici, din Poiana Rusească.

Mai întâi de toate domnule învățător, veți ști că eu, a D-voastră sătean și soldat Jarda Maxim a Fichii mă aflu sănătos și în rândul cel mai bun până azi, cu ajutorul lui Dumnezeu

¹ Rezerviștii.

*Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului
Ioan Marcu din Sângeorz-Băi*

cel Atotputernic, cu toate că sunt mai de opt luni aici, în acest război crâncen și doresc ca această carte să vă afle pe toți sătenii și pe toți conducătorii comunei noastre în pace și liniște, și sănătoși, ca să puteți conduce comuna la fapte bune și să trăiți cu toții, să puteți lupta și a nu primi lucruri neplăcute, că și noi luptăm și vom lupta, după jurământul nost de la miliție (s. n.).

Stimate domnule învățător, noi am venit aici, în Polonia de vreo patru luni și de când am venit aici, cu ajutorul lui D-zeu, n-am avut pierderi foarte puține¹, l-am luat și l-am alungat din țara noastră, mereu un dărab², și amu suntem zece kilometri înainte de orașul Tomas din Polonia, și pe un Iacov, nici nu am făcut atacul către el.

Apoi, pe aici e puțin omăt, da amu s-a pus și e frig, apoi, vă doresc și poftesc tot binele și să vă trimită Bunul D-zeu cu deplin, stimate domnule învățător, ca să vă mai puteți îngriji de școală și de copiii din școală, să puteți scoate bărbat și oameni cu bravură, căci amu, mulți s-or mai pierdut cu războiul acesta crâncen și, știe Bunul D-zeu, care om scăpa din această luptă grea; Bunul D-zeu se va îngriji și de noi, că la el ne ie încrederea, în alții, în nime (s. n.).

Apoi, domnule învățător, mi-au scris părinții mei că a venit în foaie³ că eu am primit două medalii, una de la împăratul nostru și se cheamă Tafalkraiți Medalie de Argint⁴ II clasă, și o am primit în prima noiembrie, în Galiția, când am avut luptă mare pe Iancovo, pe un deal și de la Wilhelm m-au cinstit, am mers de la 63 Regiment doi infanteriști și doi zugführeri⁵, de au văzut cum ne-a fost front milităresc și ne-a cinstit și el o cruce, se cheamă Azăinesin Kreutz Medalie⁶, apoi, după aceasta, capăt pe fiecare lună 7 coroane 50 fileri.

Apoi, mă rog să-mi scrii ce a fost scris (siclo în foaia cea care a venit cu bildul⁷ meu, mă rog că, dacă trăiește chipul acela⁸, să mi-l puie domnul învățător în carte, să văd și eu cum sunt.

Apoi, pe aici nu avem alte noutăți, nici nu acuzăm nimic, decât glontecele ce cântă peste noi.

Dar pe la noi ce se aude; vă rog să-mi scrieți de nu vă pare prea greu, vă poftesc o dulce voie bună la toți fruntașii și conducătorii comunei noastre, să trăiască, și capul domnului învățător să iasă conducători și cârmuitori sau la comuna, sau, la țara noastră, și domnul învățător să se bucure și să le vadă fericirea, apoi, mă rog de puțin răspuns la domnul învățător, și dați curaj la muierile și copiii rămași de tată (s. n.), că D-zeu e bun, ne va ajuta la toți, apoi, duc o dulce fericire și la ai mei dulci părinți, apoi, mă rog, să-mi scrieți ce se aude și, cum mai au de unde lua cătane.

Vă salut pe toți membrii și conducătorii ai noastrei comună, al D-voastră sătean și amu, soldat, gefreiter⁹, Jarda Maxim.

11/63 Reg. Feldpostamt nr. 37.

Aceasta îmi e adresa.

Stimate domnule învățător, vă salut și dau mâna cu toți prin această carte, până la întâlnire, de avem parte, voia lui D-zeu cel Atotputernic, să fie în el nădejdea și la el pui tot curajul, vă salut pe toți cu mult dor și dragoste.

¹ Aici, cu sensul că au avut pierderi puține.

² O bucată; aici, cu sensul de succesiv.

³ Ziar.

⁴ Tapfer Kreutz Medalie = Medalia „Crucea de Vitejie”.

⁵ Conducător al unei subunități militare; grupă.

⁶ Eisernes Kreutz Medalie = Medalia „Crucea de Fier”.

⁷ Fotografie, poză.

⁸ Aici, cu sensul că se păstrează.

⁹ Caporal.

*Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului
Ioan Marcu din Sângeorz-Băi*

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 39, f. 2-3, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 84-85 (Scrisoarea lui Maxim Jarda adresată lui Ioan Marcu).

46
1915, martie 16, Alba-Iulia

Stimate frate!

Am primit cartea poștală regret însă, că n-am putut răspunde imediat, fiind morbos¹ de câteva zile. Acum sunt mai bine. Mă bucur din inimă că, deși din depărtare destul de mare, îți aduci aminte de mine. Țin să-ți mulțumesc cu drag de buna atenție ce-mi dai!

Sunt tot la locul vechi, dar pururea nesigur de ziua de mâine. Deși greu și prin multe obstacole și peripeții, timpul trece. Îmi pare rău – dar foarte rău – c-am întrelăsat² ocazia de-a fi împărțit la jandarmerie. Acum aș fi sigur că n-aș fi dus în foc, n-am avut noroc, în care cred că nici când, altă dată. De om ave noroc... cu toată jertfa mare ce o prestăm, ne-a fi bine. De plecarea noastră de aici, nu am ce zice, deocamdată. Vom merge, dar când, nu știu. Probabil după concediul... de 14 zile, care e pus în perspectivă, dar încă tot nesigur, a se întrupa.

Azi s-au prezentat și bistrenii din ultimul „turnus”, mulți, ca din 5 sate... abătuți... și trudiți... ca vai de noi.

Până la altă ocazie, te salut cu drag; sărut mâinile stimatei doamne.

Iulius Coroi.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 23, f. 7, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 86 (Carte poștală a lui Iulius Coroi adresată învățătorului Ioan Marcu).

49
1915, aprilie 9, <f. 1.>

Stimate d-le Marcu!

S-au împlinit câteva săptămâni de când sunt pe câmpul de glorie și până acum, mulțumesc lui D-zeu, sunt sănătos, glonțul nu m-a ajuns, să dea Dumnezeu să nu mă ajungă.

Pe aici viața e foarte monotonă, e tot aceeași, zi de zi, variații n-ai deloc. Granatele³ și șrapnelele⁴, gloanțele de pușcă și de mitraliere ne sunt tovarășele care te delectează. Toată ziua au concert când începe tunul cel mic, ca o vioară, cel de munte, ca un solo, apoi vine gorduna⁵, tunurile grele, naiul, glonțul de pușcă, tobele, gloanțele de mitralieră.

Toate acestea, îți trebuie oare, un concert mai frumos? Te obișnuiești.

Timpul e foarte frumos, parcă am dori alt timp, parcă adie de pace, pe aici, noi nu știm nimic (s. n.).

¹ Bolnav.

² Aici, cu sensul ci nu a folosit, nu s-a preocupat.

³ Proiectil ușor, alcătuit dintr-un corp metalic alungit, o încărcătură explozivă și un focos, care se aruncă cu mâna sau cu un dispozitiv special.

⁴ Proiectil de artilerie încărcat cu gloanțe care sunt împrăștiate prin explozie într-un anumit punct de pe traiectorie.

⁵ Contrabas.

*Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului
Ioan Marcu din Sângeorz-Băi*

Ce noutăți sunt pe la noi. „Românul” e la mânia cu Sângeorgiul. Eu sunt bine.
D-zeu să te aibă în pază.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 7, f. 3, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșeelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 88 (Carte poștală a lui Avram Lazăr către Ioan Marcu).

51

**1915, iunie 18, K. u. K. Infanterieregiment nr. 63, XI Marschbataliun, 1
Kompagnie**

Dorite Tiberiule!

Cu dor voiesc a-ți trimite puține șire fiindcă m-ai cercat cât timp am fost în Bistricze¹, mai în toată ziua. Eu mă aflu bine sănătos. Nu suntem în foc, ci suntem în un oraș rusesc foarte mare, de rezerve sustăm aici, facem übung-uri².

Aici ne merge mai bine ca-n Bistricze. Regimentul nostru a mers de aici, nu se știe unde. Timpul aici mestecat, aici sunt bucate frumoase. Tu ce faci, mai stai la școală sau nu.

Prin Bistricze ce noutăți mai sunt.

Te salut cu dor, pe domnul învățător și pe doamna, când or veni la tine, le voi spune voie bună.

Rămân, de bine voitor, eu, Pătrașc Ladislau.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 88, f. 1, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșeelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 90 (Carte poștală a lui Pătrașc Ladislau către Tiberiu Marcu).

52

1915, iunie 22, Reserve Spital Czukow, Moravia

Onorate mult stimate domnule învățător!

Iată, eu, sângeorzanul cu numele Petri Ion îți fac cunoscut că, *trecând aproape anul, am venit vulnerat prin mâna dreaptă, pe din sus de piept și prin piept și glonțul s-a oprit în piept și vin operat, dar te rog nu spuneți mamii de piept, că suferă foarte tare, fără de mână, i-am scris și ei* (s. n.).

Și, iubitul și dorit învățător, îs³ laolaltă în spital cu un cunoscut al D-tale. De asemenea, e și el învățător din comuna D-tale, din Bistra și îl cheamă Nicu și te salută și el. de asemenea cu mine, și el nu-i vulnerat⁴, fără îi moros⁵ și poștește dulce voie bună și sănătate și, la întreaga familie D-tale, și la copilași, și tot mulțumesc pentru zilele D-tale, față de mine, când eram în anii copilăriei, căci azi sunt un om mare, poci⁶ înțelege și ști carte.

¹ Bistrița.

² Exerciții.

³ Sunt.

⁴ Rănit, vătămat.

⁵ Bolnav.

⁶ Pot, sunt capabil.

*Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului
Ioan Marcu din Sângeorz-Băi*

Salutare, D-le, dorite al nostru învățător.
Reserve Spital Czukow, Moravia, Petri Ion

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 62, f. 2, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 90-91 (Carte poștală scrisă de Ion Petri, adresată lui Ioan Marcu).

53
1915, iunie 23, Câmpul de luptă

Stimate domnule

Îți fac cunoscut căci până în momentul de față mă aflu bine și sunt sănătos, așa cam prin gloanțe, tragem nădejde căci nu mult mai avem până socotesc lucrul în deplin cum au fost, în partea nordică.

Sperăm în D-zeu, căci nu mult om fi' pe aicea, la care ne-a ține D-zeu viața (s. n.).

Poftindu-ți tot binele eu, Cristurean.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 26, f. 3, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 91 (Carte poștală adresată lui Ioan Marcu).

(Continuare în numărul viitor).

I. Starea civilă.

1. Numele și prenumele	<i>Ioan Marcu</i>
2. Corpul de trupă	<i>Regimentul 84 Inf.</i>
3. Gradul	<i>Sublocotenent rezervă</i>
4. Profesiunea civilă	<i>Învățător</i>
5. Ultimul domiciliu*)	<i>Sângeorz-Băi, județul Sălaj</i>
6. Născut la <i>23-7-1891</i> în plasa <i>Podina Veche</i> județul <i>Sălaj</i>	
7. Fiul lui <i>Ștefan</i> și al <i>Sofiei</i> domiciliați la <i>Șimoneasa</i> plasa <i>Podina Veche</i> Jud. <i>Sălaj</i>	
8. Căsătorit la <i>26-7-1904</i> cu <i>St. Catalina</i> atunci domiciliați în <i>Șimoneasa</i> plasa <i>Podina Veche</i> Județul <i>Sălaj</i>	
9. Copii	
10. Venit în corp la <i>1-VII-1915</i> de la <i>Regimentul 99/100 Infanterie</i>	
11. Schimbări în starea civilă	

*) Se va înscrie în creion spre a se putea șterge și scrie de titular noua adresă în caz de schimbare.

¹ Vom fi.

Viață ortodoxă năsăudeană între anii 1900-1948

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Preoți - profesori de Religie și alți slujitori ortodocși năsăudeni

Istoria ținuturilor ardeleni a fost o istorie de sate și preoți, cum bine a fost caracterizată de Nicolae Iorga. Tot marele istoric spunea această istorie „a fost de la început chiar o istorie și țărani cu pământ și fără, de țărani cu carte și fără carte, de țărani care au muncit numai cu brațele, păstrând obiceiurile și îmbogățind limba prin cânturi, și de țărani care au luptat ca moșneni și soldați, de țărani care s-au rugat lui Dumnezeu după slova tipărită pentru binele, fericirea și – în străfundul gândului uneori – pentru iertarea din robie a tuturor”¹. Preotul acelor vremuri a fost un apostol desculț și necăjit, răsărit din mijlocul poporului, ca un profet, scoțând din sân o carte prinzând a citi².

La începutul secolului al XX-lea activau în ținutul năsăudean, într-o majoritate covârșitoare, preoți greco-catolici. Singurul preot ortodox al acelor vremuri era cel care îndeplinea misiunea de catehet pentru elevii ortodocși veniți din toate colțurile Ardealului, dar și din Bucovina, să studieze la școlile Năsăudului. Cu această ocazie a fost înființată parohia ortodoxă, încă din anul 1896, sub numele de „Comuna bisericească ortodoxă Năsăud” aflată sub jurisdicția Mitropoliei Ortodoxe de la Sibiu. Această parohie avea rolul de se îngriji de puținii credincioși ortodocși din această zonă, în număr mic, din satele Feldru, Sângeorgiu, Maieru, de pe Valea Ilvelor. Până la primul Război Mondial au funcționat ca preoți și profesori pe Grigore Pletosu – până în 1909 când a fost numit protopop ortodox al Bistriței – și Augustin Bena care va preda, pe lângă Religie ortodoxă, și muzica. După Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 s-a înființat Episcopia Ortodoxă a Vadului, Feleacului și Clujului cu sediul în Cluj, sub păstorirea îndelungată a episcopului Nicolae Ivan. Tot după 1918, în Năsăud s-au stabilit un număr considerabil de funcționari ortodocși pe lângă cei aproximativ 130-150 de elevi ortodocși care urmau cursurile școlilor năsăudene³. Pentru a deservi nevoile spirituale ale acestora, au funcționat ca preoți și profesori de Religie: Vichentie Simiganovski, Valerian Simiganovski, Ilarion Boțiu, Victor Susa, Ioan Bunea și Vasile Puica. Trebuie menționat faptul că și-a manifestat dorința de a activa ca preot și profesor de religie în Năsăud în anul 1921 preotul Vasile Gliga din Ibănești (Mureș), dar a fost nevoit să se răzgândească la cererea sătenilor din Ibănești. Chiar a fost

¹ Nicolae Iorga, Sate și preoți din Ardeal, București, 1902, p. 8.

² Sebastian Stanca, Carmen Saeculare. Preoțimea română din Ardeal în slujba idealului național, Cluj, 1927, p. 5.

³ Bunea, Biserica, p. 12.

numit de către consistoriul diecezan din Cluj, dar în urma acestui refuz a fost i s-a administrat o dojană ca pedeapsă¹. Concomitent cu aceștia, s-au reîntors în satele natale unii monahi pentru a sluji în filii, dar și alți călugări și preoți.

Totodată trebuie menționată și contribuția substanțială a mirenilor din această, dar și din alte părți ale țării. În Năsăud îi putem remarca pe Emil Tișcă – director de bancă, inginerul silvic Constantin Tipa, profesorul Sandu Manoliu, în Sângeorz-Băi pe profesorul Anton Domide, dr. Laurențiu Oanea, Solomon Haliță, dr. Andrei Monda, avocat Ioan Lazăr, profesorul universitar dr. I. Popescu, din Feldru țăranul Șofroni Dumitru, din Rodna învățător Grigore Briciu și medicul dr. Carol Șotel, apoi învățătorul Anton Hanțiu și Doboș Oprea din Ilva Mare. Majoritatea, dintre cei enumerați mai sus, au avut o contribuție pozitivă, dar au fost dintre ei care au avut și „implicări” negative.

Grigore Pletosu

S-a născut la 9 iunie 1848 în Chintelnic, comitatul Solnoc-Dăbâca, din părinți plugari². Deschizându-se gimnaziul din Năsăud la 4 octombrie 1863, printre cei înscriși atunci a fost și el. la Năsăud a absolvit gimnaziul și a obținut testimoniul de maturitate în 5 iulie 1871.

A urmat studiile teologice în Institutul clerical al arhidiecezei ortodoxe din Sibiu, absolvindu-l în 5 iulie 1874. S-a înscris la Facultatea de Filosofie din Lipsca (Leipzig), continuându-și studiile de filosofie la Budapesta unde a obținut absolutoriu în 27 iunie 1878.

Și-a câștigat dreptul de a fi profesor de Filosofie și Limba română la Budapesta în 20 decembrie 1879.

La data de 19 august 1878 a fost ales catehet greco-ortodox și profesor gimnazial supleant, iar în 29 iunie 1882 fiind ales profesor ordinar definitiv, începându-și activitatea din această postură la 19 august 1881.

Aprobarea de catehet greco-ortodox pentru școlile din Năsăud i-a fost dată de consistoriul arhidiecezan de la Sibiu în data de 18 octombrie 1879. Începând cu a doua jumătate a semestrului II al anul școlar 1880/1881 a predat cântările bisericești după tipic, mai întâi gratuit, apoi din 1882/1883 fiind remunerat. În această calitate s-a aflat până la venirea ca profesor de muzică a lui Emil Ștefănuțiu.

În 15/27 septembrie 1896 a fost ridicat în treapta de protoprezbiter (protopop), iar din 1902/1903 a fost ales în senatul școlar ca asesor consistorial din partea sinodului arhidiecezan de la Sibiu. În octombrie 1909, după o activitate în serviciul școlii de 31 de ani, s-a pensionat și a fost ales în scaunul de protopop al Bistriței³.

Trebuie menționat faptul că Grigore Pletosu a reușit să formeze într-o unitate școlară confesională predominant greco-catolică, viitoarele elite ortodoxe de mai târziu, printre personalitățile care l-au avut ca mentor amintind pe Miron Cristea – primul patriarh al României, Nicolae Bălan – mitropolitul Ardealului⁴, Nichita Duma – episcop al Argeșului⁵, Emilian Antal – episcop vicar și locotenent de mitropolit al Bucovinei⁶.

¹ AAVFC, cota III-124-1920, document cuprinzând adresa preotului Vasile Gliga din 11 februarie 1921.

² Dărăban, Păstrarea, p. 10.

³ Drăganu, Șotropa, *Istoria*, p. 344-345.

⁴ Morariu, *Preocuparea*, p. 222.

⁵ https://ro.wikipedia.org/wiki/Nichita_Duma, accesat 22.07.2023.

⁶ <https://basilica.ro/15-iunie-1971-a-trecut-la-cele-vesnice-episcopul-emilian-antal>, accesat

22.07.2023.

Augustin Bena

S-a născut la 29 octombrie 1880 în Pianul de Jos, comitatul Sibiu. Studiile gimnaziale

le-a făcut în Sebeșul Săsesc, Blaj, Brașov și Năsăud. Testimoniul de maturitate l-a obținut în Năsăud în 14 iunie 1900. A studiat teologia la Seminarul Andreian până în anul 1903. După terminarea studiilor teologice a fost trimis de Consistoriul arhiepiscopial din Sibiu ca stipendist la Academia Superioară de Muzică din Berlin, studiind acolo doi ani. A urmat cursuri de muzică românească națională și muzică bisericească la București până în anul 1906, an în care s-a întors la Sibiu unde a funcționat ca profesor de muzică vocală și instrumentală la școala de fete din cadrul ASTRA și la Seminarul Andreian. Începând cu anul școlar 1909/1910 a fost angajat în Năsăud ca profesor de muzică și catehet greco-ortodox la gimnaziul fundațional. La 7 aprilie 1911 a fost instituit paroh greco-ortodox în Năsăud¹. Unii dintre profesorii gimnaziului au fost chemați la serviciul militar, printre aceștia aflându-se și Augustin Bena ca preot militar pe frontul din Polonia². Augustin Bena, la 27 ianuarie 1919 și-a reînceput activitatea la liceu³, iar din 13 iunie 1919 a cerut concediu pentru perioada 15 iunie – 15 septembrie 1919 pe motivul că era angajat din partea Consiliului Dirigent ca profesor de muzică la cursurile pregătitoare pentru profesori⁴, apoi ca profesor la Conservatorul de Muzică din Cluj⁵. Conform Anuarului din 1919/1920 s-a stabilit definitiv situația cadrelor didactice care și-au cerut concediu sau au fost detașați în alte locuri, Augustin Bena fiind profesor la Conservatorul de Muzică din Cluj.

Vichentie Simiganovschi

S-a născut la data de 11 noiembrie 1863 în Bucovina. Căsătorit, a avut trei copii. A absolvit gimnaziul greco-ortodox în anul 1887, după urmează cursurile facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității din Cernăuți pe care o absolvă la 31 iulie 1891.

A fost hirotonit preot la data de 14/26 septembrie 1891, începându-și activitatea preoțească la 1 noiembrie 1891. A slujit ca preot și catehet timp de 30 de ani după cum urmează:

- 1.XI.1891 – 31.IV.1909 cooperador și administrator parohial în patru parohii mari;
- 31.IV.1909 – 30.XI.1921 paroh ortodox și catehet⁶.

Odată cu luarea în primire a postului în Năsăud la data de 3 noiembrie 1921, venind de la parohia Udești din Bucovina⁷, a constatat că situația materială nu era prea favorabilă, făcând apel către Episcopie să ia legătura cu directorul pentru culte și instrucție din Cluj să-i aprobe ceea ce i s-a promis, de a preda 8 ore de religie și ora de oficiere a Liturghiei la liceu, nerezolvarea acestora punându-l într-o situație critică. La data respectivă liceul năsăudean număra 28 elevi ortodocși, în clase diferite, care au fost împărțiți în patru grupe pentru a li se putea preda religia. El a cerut iar Episcopiei să facă demers pe lângă oficialitățile școlare din Năsăud să le fie predate elevilor ortodocși două ore ca și elevilor greco-catolici și să-i fie

¹ Drăganu, Șotropa, *Istoria*, p. 359.

² Gheție, Raportul, p. 16.

³ Emil Domide, *Anuarul liceului român grăniceresc*, anul școlar 1918/1919, p. 4.

⁴ *Ibidem*, p. 5.

⁵ Idem, *Anuarul 1919/1920*, p. 3.

⁶ AAVFC, cota III-124-1920, document emis de parohia Năsăud la 9 ianuarie 1921.

⁷ Idem, document nr. 1542/2 februarie 1922 eliberat de Direcția Generală a Cultelor

adăugată 5 ore la norma de ore săptămânal ca să aibă cu ce trăi¹. În urma demersurile întreprinse de preot, directorul liceului năsăudean, prof. Vasile Bichigean, trimite un răspuns către protopopul din Bistrița și asesorul consistorial de la Cluj, comunicând următoarele:

„Orele catihetilor de diferite confesiuni se stabilesc proporțional cu numărul elevilor. Numărul de bază e 20, ceea ce rezultă:

1. Acordă onorar numai în cazul când numărul elevilor de aceeași confesiune care frecventează școala e mai mic de 80, socotindu-se 4 ore săptămânal;

2. Ceea ce trecea peste acest număr să se acorde 200 lei pentru fiecare oră săptămânală, calculându-se ora după 20 elevi;

3. Pentru acest număr statul acordă de fiecare oră săptămânală socotită tot după 20 elevi 300 lei. [...]

Pentru a satisface deplin dorințele, să binevoiți a interveni la factorii în drept să rezolve

chestia în acest sens și să mi se comunice la timp”².

La data de 16 ianuarie 1922, văzând răspunsul nefavorabil primit, s-a adresat protopopului de Bistrița că nu mai poate rămâne la Năsăud și să intervină la Consistoriul din Cluj în scopul acestui demers administrativ.

Protopopul se conformează acestui demers al preotului intervenind la episcopie. În acest timp preotul și-a luat un concediu de două luni, trimițând și o adresă că episcop în care specifica „că se găsea alternativei de a abdice de postul din Bucovina unde a slujit 30 de ani sau a rămâne la Năsăud unde situația încă nu i se clarifica; rămânerea lui în Năsăud era imposibilă; își exprima dorința ca salariul parohial pentru lunile decembrie (1921), ianuarie și februarie (1922) să se plătească d-lui Emil Tișca, directorul băncii „Mercur”, căruia i-a dat plenipotența și să-i trimită la Udești Bucovina³.

La data de 5 mai 1922 preotul Vichentie Simiganovschi își înaintează demisia, care a fost luată la cunoștință de protopopul Grigore Pletosu⁴.

Protopopul a anunțat Consistoriul asupra acestui fapt, acesta numind ca administrator provizoriu în Năsăud pe Grigore Pletosu⁵.

Valerian Simiganovschi

S-a născut la data de 8 februarie 1894 în Berhuții lui Stârcea din Bucovina. Avea diploma de învățător, iar studii teologice de specialitate nu a avut. A fost căsătorit cu Elvira Chepte. Fiind nevoie urgentă de preoți în Episcopia Ortodoxă din Cluj, a fost pregătit pe cale extraordinară pentru preoție⁶. La data de 21 decembrie 1923, în cadrul comisiei de examinare a preoților sub președinția episcopului Nicolae Ivan, secundar de dr. Sebastian Stanca și dr. Laurențiu Curea, a avut loc examinarea pe cale extraordinară a candidatului Valerian Simiganovschi din Berhuții lui Stârcea din Bucovina, fiind admis pentru dieceza ortodoxă română a Vadului, și Clujului⁷. A fost hirotonit diacon la data de 14 iunie 1924, iar

¹ *Ibidem*.

² AAVFC, cota III-124-1920, document nr. 17-1922 emis de direcțiunea Liceului grăniceresc „George Coșbuc” Năsăud la 13 ianuarie 1922.

³ Idem, document emis de parohia Năsăud la 12 februarie 1922.

⁴ Idem, document nr. 228/1922 emis de Protopopiatul Ortodox Bistrița la 19 mai 1922.

⁵ Idem, document nr. 228/1922 emis de Protopopiatul Ortodox Bistrița la 20 iulie 1922.

⁶ Idem, Cartea hirotonirilor și hirotesiiilor – Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului, poz. 65.

⁷ Idem, ordinul consistorial nr. 5941-1923.

Viață ortodoxă năsăudeană între anii 1900-1948

la 15 iunie 1924 ca preot și duhovnic¹.

El a fost trimis să predea religia la școala de meserii din Năsăud. Despre activitatea lui de început ne mărturisește Teodor Cotuțiu (exactor² consistorial) aflat în Năsăud de Sărbătoarea Învierii a anului 1924 cu afaceri familiare. El a fost invitat de profesorul și preotul Simiganovschi ca să servească la capela de acolo. Mai făcea cunoscut părintele Cotuțiu că „s-a făcut o colectă condusă de d-l Tișcă, fostul director de la banca Mercur”. Stând de vorbă cu credincioșii de acolo a aflat de la aceștia că „în Năsăud în timp de 30 de ani s-au făcut biserici pentru toate confesiunile, barem acum când religia ortodoxă a devenit de stat, să aibă o biserică ortodoxă. N-au avut-o de la 1918 când profesorul Bena și nu au știut când este Paștele și Crăciunul, iar capela s-a ruinat și deteriorat”. Ei și-au exprimat dorința ca Veneratul Consistoriu să trimită un preot demn care să poată reprezenta biserica ortodoxă și să nu rămână umiliți în fața străinilor³.

S-a lovit de aceleași probleme ca și predecesorul său, cea mai arzătoare fiind cea a salarizării. Constata că i s-a făcut nedreptate de către conducerea liceului, neprimind salariul la fel ca ceilalți profesori, pe motivul că nu era profesor definitiv. A trimis o adresă către Consistoriul din Cluj pentru a-l sprijini în rezolvarea acestei probleme⁴.

Acestea sunt datele găsite despre activitatea acestui preot ca profesor de religie ortodoxă în cadrul școlilor năsăudene.

Ilarion Boțiu

Preotul-profesor Ilarion Boțiu s-a născut la data de 1 iunie 1883 în localitatea Văleni, județul Someș, fiind cu statutul de preot în rezervă. El avea și gradul militar de căpitan în rezervă⁵.

La data de 11 noiembrie 1926 a fost trimisă o adresă către protopopul Bistriței în care-i era trasată sarcina de „a comunica preotului Ilarion Boțiu din Năsăud că începând cu ziua de azi îl îndatorăm să administreze și filia Sângeorgiul Român sub toate raporturile: administrativ, pastoral, cultural și economic. Se va prezenta de urgență acolo și va prelua, pe lângă inventar, biserica cea nouă cu toate ustensilele și averea de la ieromonahul Ioachim Bâznog. Va servi acolo de câte ori cere de trebuință și îi îngăduie celelalte datorii ale sale⁶.

La sugestia autorităților bisericești superioare preotul Ilarion Boțiu a întreprins o anchetă privind-l pe ieromonahul Bâznog în concluziile căreia erau reluate acuzele formulate de autoritățile administrative și bisericești locale, greco-catolice. În urma acestei anchete apare și prima reacție, cea a profesorul Anton Domide, care a fost pilonul principal în construirea bisericii, alături de călugăr. Profesorul Domide trimite un memoriu către Episcopie în care specifica că „preotul Ilarion Boțiu ne aduce pagube atât de ordin material⁷.

A fost implicat și în politică. Cert este că-l găsim pe listele județene pentru alegerile Consiliului Județean Bistrița din 5 februarie 1930 reprezentând Partidul Național Liberal⁸. Pe primele patru poziții ale acestei liste îi găsim pe: Grigore Pletosu - protopopul ortodox al Bistriței, Alexandru Haliță (fratele fostului prefect Solomon Haliță) - fost vicar greco-catolic,

¹ Idem, Cartea hirotonirilor și hirotesiilor – Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului, poz. 65.

² Perceptor.

³ AAVFC, adresa către Consistoriu a preotului Teodor Cotuțiu din 30 aprilie 1924.

⁴ Idem, adresa către Consistoriu din data de 12 ianuarie 1925.

⁵ Idem, document 6818/6399 – 10.XI. 1926; Dărăban, Preoți-profesori, p. 37.

⁶ Idem, document nr. 6818/1926 către Protopopiatul Ortodox Bistrița.

⁷ Idem, document cuprinzând adresa profesorului Anton Domide din 31 ianuarie 1928 către Episcopie.

⁸ Dărăban, *Pagini*, p. 100.

Ilarion Boțiu - preot-profesor, Alexandru Gagea, primar în Sângeorz¹.

Victor Susa

Victor Susa s-a născut la data de 1 septembrie 1901 în localitatea Sălișca, județul Someș². Absolvent a 8 clase la Școala Normală din Sibiu care a fost echivalată pentru a se putea înscrie la Universitate. A absolvit Academia Teologică Ortodoxă din Cluj în anul 1924, la data de 1 noiembrie a aceluiași an, trecând examenul de calificare preotească cu calificativul „foarte bine”. A fost luat în evidențele armatei la Dej fiind declarat dispensat ca unic fiu la mamă văduvă și săracă³.

A figurat ca profesor de religie, provizoriu, în Năsăud (de la 20 octombrie 1925 până la 31 august 1926), Aiud (de la 1 septembrie 1926 până la 31 august 1928) și Dej (de la 1 septembrie 1928)⁴.

În 14 noiembrie 1929 s-a căsătorit, iar în 29 noiembrie 1929 a fost hirotonit preot la Cluj⁵. Începând cu anul 1930 a fost numit paroh în Năsăud preotul Victor Susa, dându-i-se spre administrare și biserica din Sângeorz-Băi. Despre constituirea consiliului parohial a fost înștiințat și protopopul ortodox al Bistriței, Grigore Pletosu. Acesta recomanda preotului Susa că dacă călugărul Bâznog îl împiedică să slujească, acesta să fie „reclamat, judecat, pedepsit și ridicat de-acolo, dacă e să se poată schimba ceva”⁶.

La începutul lunii martie 1931 preotul Susa urmează indicațiile protopopului ortodox al Bistriței reclamând pe călugăr, mai întâi, la postul de jandarmerie local și, apoi, intentându-i proces la judecătorie.

Publicația *Renașterea* anunța în paginile sale că „o boală de scurtă durată, dar cu atât mai periculoasă cu cât întârzii suprimarea ei – apendicita – l-a răpus în mod crud⁷ în clinica din Cluj pe tânărul preot și profesor Victor Susa din Năsăud, în vârstă de abia 31 de ani. Vestea morții lui a fost o dureroasă surpriză, și încă de anul nou, atât îndureratei soții și familiei, cât și enoriașilor și tuturor celor ce l-au cunoscut, prieteni și colegi.

Victor Susa a fost un preot vânjos la suflet, hotărât în acțiune, harnic și neostenit în lupta cu vorba, cu scrisul și cu fapta pentru apărarea, înviorarea și consolidarea bisericii noastre. Cu deosebire în Năsăud a fost un pion adevărat al ortodoxiei noastre, apreciat și temut și de neprieteni. Paralel cu activitatea desfășurată în parohie – cu rezultate impunătoare – apoi la catedră și în nenumăratele grupuri de credincioși de pe Valea de sus a Someșului, de la Beclean până la Rodna, a excelat ca orator și conferențiar distins între preoții protopopiatului Bistriței – unde sunt atâția de seamă – asemenea a fost un apreciat colaborator al foii noastre. Golul lăsat de el în rândurile preoțimii noastre va fi cu greu umplut, cu unul tot atât de activ, de priceput și de potrivit locului ce-l ocupă”⁸.

Înmormântarea a avut loc în ziua de 3 Ianuarie la capela cimitirului central din Cluj, actul înmormântării a fost săvârșit de protopop dr. Sebastian Stanca, Laurențiu Curea și Dumitru Antal, preoții Teodor Ciuruș (Rusul-Bârgăului)⁹, N. Cristea (Susenii-Bârgăului) și

¹ Gazeta Bistriței, Bistrița, X(1930), nr. 4, p. 5.

² Dărăban, Preoți-profesori, p. 39.

³ Idem, *Pagini*, p. 101.

⁴ *Ibidem*.

⁵ AAVFC, document privind statul de funcțiuni ale preotului Victor Susa din anul 1929.

⁶ Idem, document nr. 114 din 8 martie 1931 a protopopului Bistriței către Episcopia Ortodoxă din Cluj.

⁷ Dărăban, *Pagini*, p. 101-102.

⁸ *Ibidem*, p. 102.

⁹ *Ibidem*.

Viață ortodoxă năsăudeană între anii 1900-1948

diacon Vasile Bogdan. Răspunsurile le-a dat corul Academiei Teologice sub conducerea prof. dr. Vasile Petrașcu.

Panegiricul l-a rostit dr. Sebastian Stanca, consilier eparhial, relevându-i însușirile de preot distins și activitatea frumoasă ce a desfășurat-o defunctul ca profesor și ca paroh în Năsăud¹.

Protopopul Dumitru Antal a rostit un cuvânt de omagiu din încredințarea P. Sf. Sale Episcopul Nicolae Ivan². Pr. T. Ciuruș a vorbit în numele protopopiatului din Bistrița și al colegilor preoți; d-l prof. Ilarion Boțiu, în numele enoriașilor din Năsăud, iar d-l prof. I. Șuteu, în numele profesorilor de la liceul grăniceresc din Năsăud. Din partea protopopiatului a participat ca delegat și preotul I. Buzdug din Josenii-Bârgăului³, iar din partea parohiei și a colegilor, pe lângă cei amintiți, au mai fost Costache Albu, profesor și epitrop I, Adrian Olinic, prof., Octavian Berindei, directorul poștei epitrop al II-lea, Laurian Berindei și Maria Grecu, profesor.

„Îl jelește o soție nemângâiată, o mamă, surori, cumnați și alte rudenii, cărora le transmitem sincerele noastre condoleanțe, însoțite de profunda noastră durere pentru pierderea unui distins coleg și prieten”⁴, cu aceste cuvinte încheindu-se articolul din *Renașterea* privind decesul lui Victor Susa.

Ioan Bunea

Preotul și pedagogul Ioan Bunea s-a născut în 11 septembrie 1906, în Lunca Arieșului, județul Alba, ca al patrulea copil al familiei Maria și Mihai Bunea. Rămânând orfan încă de la vârsta de 2 ani, începe școala primară în Ocolișel și le continuă în satul natal. Liceul (clasele I-VIII) l-a urmat la Turda unde, pentru a-și completa cele necesare dădea meditații de limba română copiilor gazdei maghiare. După promovarea examenului de bacalaureat în anul 1926, s-a înscris la Academia Teologică Ortodoxă din Cluj pe care a absolvit-o în anul 1930, iar la 12 ianuarie 1932 și-a susținut examenul de licență. Paralel cu studiile teologice, începând cu anul 1927, a urmat și cursurile Facultății de litere și filosofie, obținând licența în anul 1931.

În 11 și 12 martie 1933 este hirotonit diacon și preot de către episcopul Nicolae Ivan pe seama parohiei Năsăud⁵. Pe data de 15 martie 1933 a fost numit paroh în Năsăud, singura parohie ortodoxă pe Valea Someșului Mare, fiindu-i încredințate și orele de Religie de la Liceul grăniceresc „George Coșbuc” și Școala de Arte și Meserii din localitate. Instalarea oficială ca paroh s-a făcut în 25 martie 1933, de Bunavestire, de către preotul Victor Mureșan, administrator protopopesesc care a fost delegat de protopopul Bistriței, Grigore Pletosu⁶.

La preluarea parohiei Năsăud situația era destul de complexă, se pornise de predecesor acțiunea de construire a bisericii și casei parohiale. Era inițiată o colectă pe întreaga țară – prin vânzarea de ilustrate – pentru adunarea de fonduri. Isprăvisese cu greu casa parohială, iar slujba ortodoxă o săvârșea într-o capelă din clădirea Școlii Normale de Învățători. S-au declanșat demersurile și construirea bisericii, lucrările terminându-se, în afară de pictură, în toamna anului 1939. La 19 noiembrie 1939 a avut loc sfințirea provizorie

¹ Dărăban, Preoți-profesori, p. 41.

² Idem, *Pagini*, p. 103.

³ *Ibidem*.

⁴ *Renașterea*, Cluj, XI(1933), nr. 1, p. 7;

⁵ Justin Tira, „Preotul profesor Ioan Bunea”, în *TR*, Sibiu, 34(1990), nr. 33, p. 3.

⁶ Bunea, *Memorial*, p. 38-39.

de către administratorul protopopesc din Bistrița, Victor Mureșan¹. Paralel cu munca depusă la parohia năsăudeană, a deschis șantierul de construire a bisericii din filia Sângeorz-Băi, din incinta stațiunii², punând piatra fundamentală la data de 3 noiembrie 1935³. Festivitatea sfințirii bisericii din Sângeorz-Băi a avut loc la data de 18 iulie 1937⁴. Cât timp și-a desfășurat activitatea în Năsăud s-a preocupat și de construirea bisericii din Feldru (ridicată în roșu) cu hramul „Sf. Dumitru” pe terenul donat de un țăran din localitate, Dumitru Șofroni⁵.

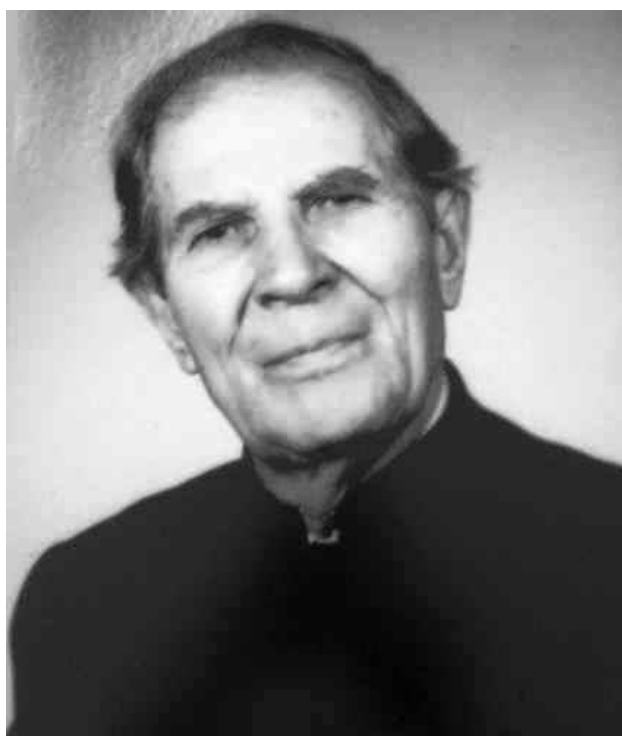
La data de 1 septembrie 1939 părăsește Năsăudul, transferându-se ca profesor de Religie la Seminarul Pedagogic Universitar din Cluj.

A trecut la cele veșnice la data de 6 iulie 1990⁶.

(Continuare în numărul viitor).

Augustin Bena

Ioan Bunea

¹ *Ibidem*, p. 52-53.

² *Ibidem*, p. 53.

³ *Ibidem*, p. 55.

⁴ Tira, Preotul, p. 3.

⁵ Bunea, Memorial, p. 60.

⁶ Justin Tira, Preotul, p. 3.

Evoluții economice la Sângeorz-Băi

DORIN DOLOGA

Activitatea economică de la Sângeorz-Băi a depins de condițiile locale și de situația de ansamblu a românilor la un moment dat pe plan economico-social și politic.

În Evul Mediu și în Epoca Modernă agricultura constituia principala activitate a locuitorilor din Sângeorz-Băi. În primul sfert al secolului al XVIII-lea chiar unele suprafețe erau exprimate în zile de muncă. Astfel, în 1720-1721 la Sângeorz-Băi existau fânețe de 451 zile de coasă¹.

Odată cu creșterea numărului locuitorilor de la Sângeorz-Băi a crescut necesarul de hrană. Suprafețele arabile au crescut de la 1.361 iugăre (circa 789 hectare) teren arabil în 1720-1721 la 974 hectare în anul 1988². Această creștere a suprafețelor arabile s-a făcut prin defrișarea pădurilor și prin transformarea fânețelor și pășunilor în teren arabil prin munca locuitorilor. Situată într-o zonă de munte, localitatea Sângeorz-Băi dispunea de condiții mai puțin propice pentru practicarea agriculturii. Activitatea agricolă însemna aici multă muncă și rezultate puține. Producția redusă obținută de pe terenurile agricole nu era suficientă nici pentru hrana locuitorilor, astfel că localitatea Sângeorz-Băi nu a putut fi antrenată în economia de piață. Locuitorii de aici vindeau într-o măsură redusă produse agricole pe piața orașelor, așa cum era Bistrița, unde existau meșteșugari și negustori, sau la Rodna, unde existau mineri, care aveau nevoie de hrană. Activitatea agricolă de la Sângeorz-Băi a fost orientată cu preponderență spre creșterea animalelor, care se preta mai bine, datorită suprafețelor mai mari de pășuni și fânețe. Astfel, în anul 1988 aici existau 2.256 hectare fânețe și 3.811 hectare pășuni³. Unii locuitori din Sângeorz-Băi lucrau sezonier în satele din zona de șes a județului Bistrița-Năsăud, obținând astfel cerealele necesare traiului familiilor acestora.

Valorificarea suprafețelor însemnate de pădure ar fi putut aduce venituri considerabile, dar aceasta nu s-a putut face decât relativ târziu datorită căilor de comunicație puțin dezvoltate. Linia ferată Ilva Mică - Rodna a fost dată în funcțiune abia în anul 1909, iar drumurile erau într-o stare precară.

Mult timp activitatea industrială și comercială a fost slab reprezentată la Sângeorz-Băi. În anul 1910 aici locuiau 3.462 de locuitori. Dintre aceștia 1.396 erau ocupați în agricultură (88,56% din totalul populației), 14 aveau ocupații tradiționale⁴ (0,40 %), **167 aveau ocupații legate de comerț și credit⁵ (1,81 %), 18 activau în transporturi și comunicații⁶ (0,51 %), fiind angajați ai căilor ferate, la drumuri, 79 activau în servicii-**

¹ Alexandru Nistor, Ioan Mureșan, Ion Rusu-Sărățeanu, Ioan Viraj, *Îndrumător în Arhivele Statului. Județul Bistrița-Năsăud*, București, 1988, p. 130.

² *Ibidem*, p.130.

³ *Ibidem*, p. 130.

⁴ Din care 4 reprezentau populația activă, iar 10 populația pasivă (membrii familiilor întreținute).

⁵ Din care 24 reprezentau populația activă, iar 39 populația pasivă (membrii familiilor întreținute).

⁶ Din care 9 reprezentau populația activă, iar 9 populația pasivă (membrii familiilor întreținute).

le publice¹ (2,28 %), fiind funcționari, învățători, preoți, 7 aveau ocupații militare² (0,20 %), fiind jandarmi, 8 erau zilieri³ (0,23 %), 21 erau servitori casnici (0,60 %), iar 19 aveau alte ocupații⁴ (0,54 %)⁵.

Mulți din cei care aveau ocupații industriale și comerciale la Sângeorz-Băi nu erau români. Acest lucru era unul valabil pentru românii din Imperiul austro-ungar. În anul 1910 în Ungaria și Croația un procent de 47,21 % din populația germană lucra în agricultură și silvicultură, iar 27,60 % lucrau în industrie și minerit, din cea maghiară 51,79 % lucra în agricultură și silvicultură și 21,23 % în industrie și minerit, în timp ce din cea românească 84,32 % lucra în agricultură și silvicultură și doar 6,41 % în industrie și minerit⁶.

Această situația nu s-a schimbat în mod radical nici în perioada interbelică. În anul 1930 la Sângeorz-Băi existau 53 de „stabilimente”, comerciale și industriale⁷, care erau de fapt mici întreprinzători.

Localitatea Sângeorz-Băi a cunoscut cea mai mare dezvoltare economică în timpul perioadei comuniste. Cu toate acestea, dictatura de dezvoltare comunistă a depășit cu mult gradul de suportabilitate al societății. S-a considerat atunci că România poate sări peste etapele de dezvoltare pentru a ajunge la un nivel mai înalt, însă acest lucru nu era posibil. Toate etapele de dezvoltare trebuie parcurse pas cu pas, chiar dacă acestea se parcurg într-o perioadă mai scurtă. Dacă la jumătatea secolului al XIX-lea în Anglia existau 5.000 de întreprinderi, care înlocuiseră manufacturile, creând premisele societății de consum, în Principatele Române Moldova și Țara Românească existau în anul 1863 doar 40 de motoare acționate de forța aburului⁸, ceea ce reprezenta un număr nesemnificativ. Unul dintre cele mai vechi instrumente folosită în activitatea comercială, cambia (polița), apare în Europa în Evul Mediu, în timp ce în Țara Românească este introdusă prin Legiuirea Caragea din 1818⁹, cu o întârziere de sute de ani.

În perioada comunistă România a alergat după prea multe obiective economice, angajându-se pe o cale epuizantă. Una din cele mai mare greșeli din perioada comunistă a fost aceea că munca a fost considerată o datorie de onoare. Oamenii refuză de obicei conceptul de onoare, care nu are aspect social și nu este materializat financiar.

După 1989 am considerat că am muncit prea mult, astfel că am renunțat la aceasta, crezând că astfel revenim la o stare de normalitate, însă am uitat că fără a munci nu putem continua să existăm ca popor și țară.

Astăzi trebuie să începem un proces de reindustrializare, să începem să producem, de la nivel de comună, de mici ateliere, cooperative rurale. Un stat trebuie să aibă venituri, iar acestea se realizează în economie. Nu Ministerul Finanțelor realizează veniturile, el doar le denumeste. Numai astfel vom ieși din condiția spre care am fost dirijați, aceea de popor de

¹ Din care 21 reprezentau populația activă, iar 58 populația pasivă (membrii familiilor întreținute).

² Din care 4 reprezentau populația activă, iar 3 populația pasivă (membrii familiilor întreținute).

³ Din care 4 reprezentau populația activă, iar 4 populația pasivă (membrii familiilor întreținute).

⁴ Din care 9 reprezentau populația activă, iar 10 populația pasivă (membrii familiilor întreținute).

⁵ *Magyar statisztikai közlemények. A magyar szent korona országainak 1910. évi, népszámlálása. A népesség foglalkozása és a nagypari vállalatok közszégenként*, Budapest, 1913, Az athenaeum irodalmi és nyomdai R. – Társulat Nyomása, p. 762.

⁶ Rudolf Gräf (coordonator), *Monarhia Habsburgică (1848-1918), vol. II, Popoarele Imperiului*, Editura Polirom, Iași, 2021, p. 173.

⁷ Alexandru Nistor, Ioan Mureșan, Ion Rusu-Sărățeanu, Ioan Viraj, *op. cit.*, p. 131.

⁸ Dan Velicu, *Originile decalajului nostru față de Occident*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2021, p. 157.

⁹ Dumitru V. Firoiu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Editura Fundației Chemarea, Iași, 1993, p. 172.

Evoluții economice la Sângeorz-Băi

consumatori pasivi fără perspective pentru a redeveni un popor de producători activi angajați în crearea unui viitor.

Un eveniment literar

Volumul de poezii al d-lui Vasile Al-George

SEBASTIAN BORNEMISA

Poezia lui Vasile Al-George, care după ani îndelungați de pregătire ne dă aici cel dintâi volum al său, este un eveniment literar.

Tânărul nostru poet, născut în Ardeal apare deodată ca un însemnat scriitor, a cărui poezie depășește mult cadrul poeziilor ce le publică astăzi revistele literare. Stăpân pe-o limbă plină de muzicalitate, și mare meșter al expresiilor concise și clare, cum rar întâlnești în poezie, - Vasile Al-George are nu numai o imensă bogăție de imagini fermecătoare, ci și un formidabil material de inspirație. Cele mai variate motive se-nșiruie în volumul său și, lipsit de tot ce e banalitate, poetul te fascinează nu numai prin stilul, ci și prin concepția, pe care le-o dă acestor motive. *Cruciații, Marea, Focul, Timpul, Pământ, Inima Tăcerii, Soarele, Perpetuum mobile, Bâlciul, Taina, Minerii*, sunt câteva din variatele teme, pe care Vasile Al-George le înfățișează cetitorului într-o superbă structură și cu o claritate, pe care nu o întâlnești decât la cei mai talentați scriitori. Și acesta este un merit covârșitor, mai ales astăzi, când tiparul inundă de cele mai neînțelese versuri; care în afară de meritul de-a fi „moderne”, nu au niciun altul și, îndrăznim să spunem, și nici o legătură cu literatura.

Vasile Al-George nu face parte din poezia noastră nouă, deși este mai nou decât toți, nou prin selecția și prin concepția riguroasă de exactă, pe care o introduce în poezia sa.

„Curg talazuri cruciații
Și din largi, pustii ținuturi,
Când pornesc, pornesc cu dâșii
Mii de sori în mii de scuturi”.

Cine nu vede câtă plasticitate și exactitate este în aceste 4 versuri numai, pe care le prindem la întâmplare! Icoana exactă a cavalerilor evului de mijloc, cu zalele, scuturile și coifurile lor, în care se restrânge soarele - este desăvârșită!

Aminteam de concepția clară, pe care o împrumută motivelor sale Vasile Al-George și pentru a ilustra aceasta, reproducem pe cea mai simplă ca titlu dintre poeziile sale, pe aceea care altfel de a împrumutat și volumului titlul. E vorba de poezia sa „Pământ”:

Ce strâns mă ții legat de tine,
Oprindu-mi ori și ce avânt!
Aș vrea să zbor, aș vrea să caut,
Dar strâns mă ții legat de tine,
Pământ, nesimțitor pământ!...

Mi-e rădăcina-nfiptă-n tine.
Mă bate vremea și mă plouă,
Mi-s frânate brațele-amândouă,
Întregul trup parcă mi-e frânt, -
Și -ncet s-apeacă spre pământ...

Sebastian BORNEMISA

Ca mâine orice năzuință
Și orice vis, orice avânt,
Ce-a fost mai bun, ce-a fost mai sfânt,
Sub valul vremii trecătoare
Se vor preface în pământ...

Pământ, nesimțitor pământ...

Nota de duioșie discretă, care tremură și-n aceste versuri, o-ntâlnim adesea la Vasile Al-George. Când mai mult, când mai puțin pronunțată, ea constituie însă un element sincer în poezia poetului, care, în trecut o spunem, a avut multe zile necăjite în viață. Poate chiar acest fapt a contribuit, ca și poezia lui să fie umbrită de-această nuanță de pesimism, repetăm, discret, cu mirosul celui mai fin par fum și tocmai din pricina aceasta prețios.

Icoanele plastice ale naturii găsesc de asemenea în Vasile Al-George un iscusit și mare meșter, care le știe prinde și exprima cu o claritate și rezonanță uimitoare:

„Bat tălângi și codrii plâng,
Bruma cade.,,
Lacuri moarte mai răsfrâng
Chipul veștedului crâng...
În cascade
Cad pâraie... Șters în gol
Piere ce-l din urmă stol...

Este atât de minunată această strofă, încât pare copia unui tablou zugrăvit cu toată măiestria.

Înainte de a încheia această sumară dare de seamă, amintim ceva de elementul epic al poeziei lui Vasile Al-George. Cele două-trei fragmente, ce ni le dă în volum, ni-l arată și ca prețios poet epic și credem că nu ne va șterge niciodată perspectiva, pe care ne-o deschide de pildă cu aceste șase versuri din fragmentul „Habsburg”:

Treaz, Monarhul stă, privește la furtuna
[ce s-agită...
Și prin noaptea, care curge de blestem
[călăuzită,
Printre munții grei de neguri, ce se
[năruie, vuind,
Printre fulgere, ce-n țandări din tărie
[se desprind,
Și prin gemătul pădurii și al apelor
[umflate,
Ochiul regelui ca fierul printr-o inimă
[străbate...

Volumul lui Vasile Al-George se-ncheie cu câteva traduceri. Fără să insistăm mult asupra lor, le putem liniștit înșirui printre cele mai succese traduceri în limba românească.

Reproducem numai două strofe din minunata poezie a lui Longfellow, *Excelsior*:

„Cădea din ceruri înserarea
Când tânărul porni.... Cu zor
Prin ninșii Alpi suia cărarea,
Ducând un steag cu însemnarea:
„Excelsior”!

Un eveniment literar. Volumul de poezii al d-lui Vasile Al-George

Ca noaptea-i fruntea, un pumnal
E ochiul lui scânteietor,
Iar glasul-i, cântec de caval,
Urca spre ceruri, ca un val:
„Excelsior”!

Acesta este volumul lui Vasile Al-George, prins în câteva trăsături. Spațiul acestei reviste nu permite mai adâncite dări de seamă, după cum ar merita, - cu toate acestea însă este pentru noi un fericit prilej să constatăm, că poezia lui este un adevărat eveniment literar și felicităm din inimă pe tânărul poet, care, suntem siguri, se va impune publicului nostru iubitor de cultură și fără acele reclame de bâlci, pe care le fac atâtea scriitori din generația de astăzi.

De încheiere spunem un cuvânt de laudă pentru acela, care a făcut posibilă apariția acestui volum de poezii: dl. Dr. Petru Groza, fost ministru, care se vede că are obiceiul, într-adevăr bizar înaintea multor oameni politici ai noștri, - de-a ajuta pe tineri scriitori de talent să poată arăta lumii ce sunt. Un obicei, pe care am dori, ca dl. Dr. Groza, să nu-l neglijeze.

Sursa: *Cosânzeana*, Anul VI, 1922, Cluj, nr. 22, p. 339-340.

Vasile Al. George
talentatul poet ardelean, al cărui volum intitulat „Pământ”, a ieșit zilele acestea de sub tipar.

Pisanie pentru preotul-cărturar Viorel Thira

GHEORGHE PÂRJA

Prietenul, omul de cultură Gherasim Solovestru Domide, cadru didactic la Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord, Baia Mare, mi-a dăruit recentele numere ale revistei „Pisania sângeorzene”, publicație de spiritualitate, istorie și tradiție locală sprijinită și finanțată de Consiliul Local Sângeorz-Băi, editor și redactor responsabil Alexandru Dărăban. O bună parte din numărul de pe luna martie este dedicat preotului-cărturar Viorel Thira (1936-2018). Părintele mi-a fost un apropiat prin vreme, apreciind la el iubirea de cultură, spiritul iscoditor și multe prietenii cu scriitori. Opera sa memorialistică este mărturie.

Părintele-cărturar este autorul unei cărți cu un titlu de ținut minte: fără personalități e frig în istorie! Iar Gherasim Domide este autorul unui excelent documentar despre preotul Thira, dar mai ales despre neobositul căutător de rarități bibliofile, cu un simț fin pentru recuperarea unor valori uitate.

Argumente stau lucrările părintelui despre Lucian și Mihail Georgiu. Documentarul lui Gherasim Domide evidențiază și pasiunea părintelui pentru autografe, ca o formă de comunicare intelectuală între autor și cititor. Dar autograful este și un mod de apreciere umană și culturală. Menționez aici autograful poetului Gheorghe Chivu: ”Părintelui Viorel Thira, distinsului om de cultură, bibliofil de o rară dragoste pentru cartea românească, prieten al nostru într-o aceeași simțire, iubitor de frumos și de poezie, acest modest omagiu din Cantoria drept amintire. Cu stimă și dragoste frățească, Gheorghe Chivu, 28 XI 1980.”

Un portret ilustrativ și sincer. Emoționante sunt autografele unor personalități care au marcat cultura română. Cum sunt Fanny Rebreanu, Constantin C. Giurescu, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Vasile Netea, Șerban Cioculescu și alți luminători. Părintele Viorel Thira a desfășurat, din tinerețe și până la sfârșitul vieții, o bogată activitate publicistică. Despre personalitatea și cărțile lui s-au rostit în studii, articole, recenzii, cuvântări publice jurnaliști și importante personalități culturale, cu care a fost contemporan. De la dr. Teodor Ardelean, dr. Ion Buzași, preot Vasile Borca, dr. Florian Roatiș, Ștefan Bellu și lista este lungă.

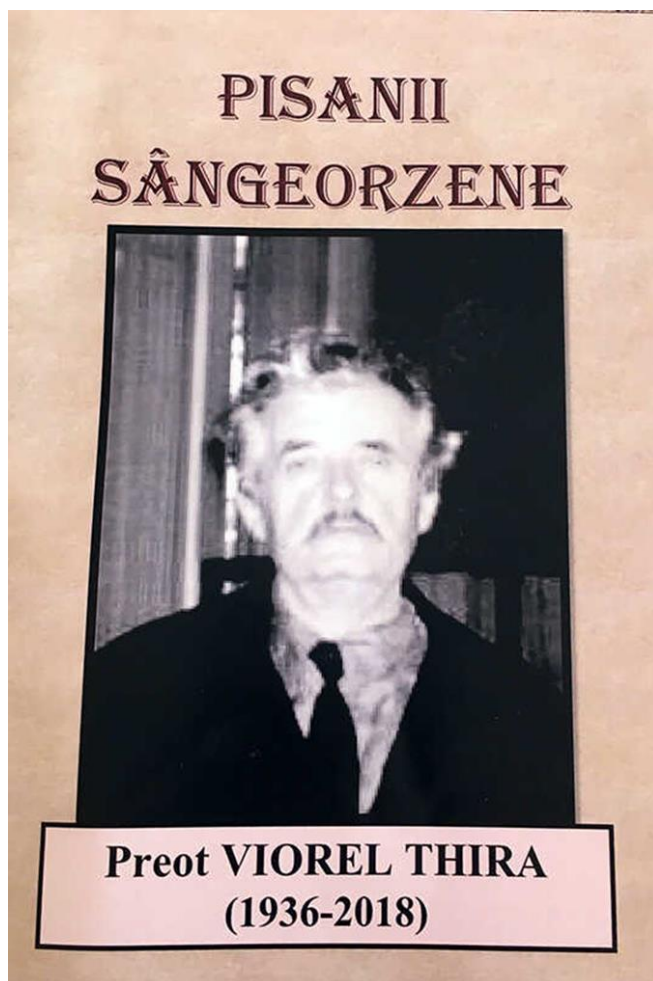
Părintele s-a născut în satul Inău – Târgu Lăpuș, așezare căreia i-a dedicat o monografie. Teologia din Sibiu a fost suprema fericire a vieții lui. I-a deschis orizonturi largi și l-a făcut să vadă viața cu alți ochi. Făcea parte din stirpea preoților-cărturari cu mare devotament pentru slujirea altarului. Propria lui mărturisire este elocventă: „În primul rând m-am străduit să ridic predica la nivel academic, în sensul de a prezenta toate argumentele din cultura mea generală, pentru a dovedi temeinicia adevărilor de credință, fără a repovesti cu amănunte parabolele care se citesc din Evanghelie, cum fac alții.” Editorul revistei, domnul Alexandru Dărăban, aduce mărturii privind ultimele luni de activitate ale părintelui Viorel Thira, în parohia Sângeorz-Băi.

Autorul crede că părintele a fost un adevărat misionar, un apărător al Ortodoxiei, un cunoscător temeinic al istoriei neamului și al bisericii, prin forța sa de convingere. A purtat mereu un dialog strâns cu credincioșii, realizând o puternică legătură cu ei. L-am cunoscut bine, am fost contemporani la Sighetul Marmăției și în Baia Mare, locul de întâlnire erau simpozioanele, lansările de cărți, vernisajele, ori cenaclurile. Și-a împărțit viața între biserică, librărie și bibliotecă. Pe unde a trecut a lăsat însemne durabile. S-a ogindit în cărți și a crezut în puterea lor ocrotitoare. Scrierile părintelui sunt borne de gândire românească.

Florian Roatiș apreciază cărțile părintelui ca fiind pătrunse de un sincer atașament de neamul românesc și de valorile lui, de personalitățile pe care le-a cunoscut. Că fără personalități este frig în istorie, ne-a spus părintele-cărturar. Am socotit să scriu și eu această pisanie, ca o inscripție sculptată în memoria celor care l-am cunoscut pe acest vrednic păstor de suflete și de cultură. Închei cu această mărturisire a părintelui: „Sfinte țaran maramureșean, cad în genunchi în fața ta, îți sărut mâna bătătorită de secure și de coarnele plugului, și-ți cer să mă ierți dacă n-am putut exprima în cuvinte comorile tale sufletești, adunate de veacuri, sau din ce am spus nu are în întregime pecetea frumuseții eterne. Îți iau mâna, mi-o ating de frunte și te îmbrățișez.”

Mulțumesc, Gherasim Domide!

Sursa: *Graiul Maramureșului*, Baia Mare, 23 mai 2023.

Povestea revistei „Pisanii Sângeorzene”: din istoria și cultura unei comunități locale

NICOLETA GAGEA

Argument

Scopul acestei lucrări este acela de a cerceta o revistă prea puțin cunoscută și asupra căreia nu și-a oprit nimeni atenția pentru a o detalia amănunțit, fiind vorba despre revista „Pisanii Sângeorzene”. Locul de proveniență al acesteia este actualul oraș Sângeorz-Băi, din județul Bistrița-Năsăud, unde se poate ajunge prin parcurgerea drumul principal cu direcția Năsăud-Rodna, fiind un oraș la poalele Munților Rodnei.

Revista este, în general, publicația periodică asupra căreia își fixează

atenția doar o anumită categorie a cititorilor. Revista *Pisanii Sângeorzene* ia ființă într-un spațiu cu un trecut impresionant în ceea ce privește istoria revistelor, un bun exemplu este tocmai revista denumită *Arhiva Someșană*, o revistă care promovează aproximativ aceleași valori, și anume istoria, spiritualitatea, tradițiile locale și nu numai. Se observă așadar preferința oamenilor pentru o cunoaștere aprofundată a trecutului și dorința de a-l cerceta în continuare pentru a aduce la suprafață aspecte care au trecut în impasibilitate.

Prin această cercetare, mi-am propus să analizez revista mai sus menționată pentru ca, prin intermediul acesteia, să mă apropiez de viața comunității sângeorzene care este preocupată în egală măsură de trecut precum este și de viitor. Totodată, această analiză va fi și una științifică, nu doar personală, care va avea acoperire în bibliografia de specialitate.

Această revistă nu doar că prezintă amănunte din istoricul comunității locale, dar se preocupă și de satele învecinate, lucru care înlesnește atât o comparație între modul în care trăiau oamenii în colectivitate, sau raporturile dintre comunități, cât și specificul local.

Prin intermediul revistei se pot analiza acțiuni, comportamente din trecut, dar se poate și contura imaginea satelor, a oamenilor care locuiau în respectivele așezări sau imagini din timpul războaielor, ale vizitelor în străinătate, aspecte ce reies din cadrul scrisorilor sau a jurnalelor care au un caracter subiectiv, personal în cele mai multe cazuri.

Este cunoscut faptul că atât revistele cât și orice altă lucrare în format scris sunt meritul intelectualilor, așa și în acest caz unde persoanele cu o pregătire într-unul dintre domeniile pe care revista le promovează (istorie, religie, tradiții) s-au unit, având un scop comun – prețuirea și respectul față de strămoși și trecutul acestora, văzându-se pe ei drept continuatori.

Pentru ca să pot duce la îndeplinirea această cercetare, a fost nevoie să analizez rând pe rând fiecare dintre numerele revistei pentru a contura povestea acestei reviste. Titlul ales este „Povestea revistei Pisanii Sângeorzene: din istoria și cultura unei comunități locale” tocmai pentru că există posibilitate să fi omis anumite aspecte istorice care, cu toate acestea, nu duc la îndepărtarea de subiectul principal. Prin anunțarea titlului este evidentă și direcția spre care această cercetare se îndreaptă, și anume istoria și totodată dezvoltarea mediului cultural al comunității din Sângeorz-Băi și nu numai. În demersul meu, m-am folosit de orice informație relevantă și de interes pentru subiectul ales, așadar, bibliografia cuprinde atât cărți, pagini web, precum și numere ale revistei care au fost potrivite.

Se va observa faptul că revista cuprinde atât texte actuale, publicate recent, dar sunt readuse în atenția publicului și texte sau lucrări cu o oarecare vechime, din diferite epoci, pe măsură ce au fost descoperite. Articolele revistei combină în acest fel elementele noi cu cele vechi.

Acestea fiind spuse, revista „Pisanii Sângeorzene” se preocupă și de colecționarea tuturor documentele ce sunt legate de subiecte ale revistei și care ar fi de interes pentru cititorii acesteia, dar conturează în același timp un trecut bazat pe surse istorice reale. În capitolul Tradiții, spre deosebire de restul capitolelor mari pe care le are revista, se vrea ca istoria orală să fie transpusă în scris pentru a nu se irosi, a nu se pierde. Aici vor fi regăsite dactilografiate și textele (strigături) specifice evenimentelor din viața omului- nuntă, moarte. Practic istoria orală va avea un corespondent scris.

Teza debutează cu un scurt capitol în care se prezintă elemente generale, de la definiții la rolul pe care îl au revistele, în prezent, în viața omului; acest capitol este o introducere, pentru o mai bună familiarizare cu termenii. Capitolul al doilea se oprește asupra studiului de caz ce constă în prezentarea generală a revistei și a încadrării acestei reviste de tip periodic într-un cadru spațio-temporal. Tot în cel de-al doilea capitol se regăsește și explicația legăturii dintre fondatori și spațiul în care ia naștere revista. Cel de-al treilea capitol este cel mai amplu și se axează pe o cercetare amănunțită a conținutului și a modului de accesibilitate pe care revista îl are în fața cititorilor, făcându-se conexiuni între loc și personalitățile care sunt amintite cu această ocazie, capitolul alocat acestora fiind cel cu denumirea „Personalități și rolul acestora pentru comunitate”.

Partea de final cuprinde concluzii generale, opinii personale și impresii la finalizarea studiului și extrase în urma finalizării cercetării.

Capitolul I - o vedere de ansamblu. Elemente de teorie generală: Revista

1.1. Repere generale. Revista

Pentru a mă putea apropia mai bine de teza prezentată mai sus, este necesară o prezentare a ceea ce sunt, de fapt, revistele.

O definiție clară menționează că *revistele sunt publicații serial pe domenii specializate sau de informare generală care apar sub același titlu, la intervale, în general regulate, compuse din mai multe articole repertoriate în sumar și adresate unei categorii de cititori sau publicului larg*¹.

Apoi, tot cu referire la reviste, acestea sunt o colecție tipărită de texte (care pot fi eseuri, articole, povestiri), deseori ilustrată și produsă la intervale regulate. Una din primele reviste a apărut în Germania, sub denumirea de *Erbauliche Monats-Unterredungen* (Discuții intelectuale lunare). În secolul al XIX-lea, se înființează reviste care se adresează unei categorii sociale, cum ar fi săptămânalele pentru femei, ediții religioase și misionare și revista ilustrată, care va duce la apariția primelor reclame ilustrate. Pe parcurs se vor introduce mai multe ilustrări, iar revistele se vor axa pe un anumit public. De asemenea, în prezent, odată cu noua eră a computerizării, revistele pot fi atât accesibile fizic, cât și citite prin intermediul mediului online².

Totodată, în domeniul biblioteconomiei, se poate discuta de mai multe tipuri de reviste, precum revistele cu difuzare restrânsă, revistele de alertare curentă, revistele de presă, revistele de referate, revistele electronice, revistele științifice sau cele ilustrate³.

De cele mai multe ori, scopul acestora este de a stimula citirea, iar pentru faptul că revistele conțin texte și articole cu un număr redus de pagini, sunt accesibile oricărui tip de persoană, mai ales celor care nu preferă să citească lucrări structurate într-un număr mare de pagini. Astfel că, cititul este încurajat, iar un cititor este interesat pe o anumită temă, va identifica informațiile esențiale care se pot observa ușor în paginile unei reviste de orice tip.

Intelectualitatea românească, încă din secolul al XIX-lea, făcea demersuri pentru ca restul populației să aibă acces la informație. Demersurile lor, în ceea ce privește publicarea unei reviste pe subiecte universale (de la istorie până la literatură, învățământ), vor vedea o reușită în anul 1821⁴, însă la Buda, în Ungaria de astăzi, a fost publicată o revistă românească adresată spațiului românesc al Transilvaniei, dar și Țării Românești și Moldovei, cu numele de *Biblioteca Românească*. Revista a fost tipărită de Zaharia Carcalechi, care a deschis la Buda o librărie și, cu ajutorul primit din partea universității, a tipărit mai multe lucrări în limba română.

Este cunoscut faptul că revista are drept corespondent almanahul, care în traducere ar însemna calendar. Acest tip de periodice vor ajunge și pe teritoriul țării noastre, având ca și conținut diverse povestiri, date despre politică, precizări, și chiar date despre astronomie. Se

¹ Mircea Regneală, *Noi studii de biblioteconomie*, București, Editura Asociația Bibliotecarilor din România, 2009, p. 188.

² Ilieș Câmpeanu, Cornelia Marinescu (coord.), *Enciclopedia Universală Britannica*, vol. XIII, București, Editura Litera, 2010, p. 149.

³ Mircea Regneală, *op. cit.*, p. 189.

⁴ Silvia Popa, *Istoria scrisului, cărții, presei, bibliotecilor*, Brașov, Editura Universității Transilvania, 1997, p. 226.

pare că interesat de acest tip de scrieri era și Constantin Brâncoveanu, despre care se spune că își făcea propriile notițe pe marginirea acestor periodice¹. Almanahurile ajung în țară și în alte limbi de circulație deoarece existau în teritoriu atât diverse grupuri etnice, dar și pentru faptul că persoanele care știau să scrie și să citească cunoșteau mai multe limbi.

În România, fiecare ziar sau revistă și-a creat un astfel de almanah, amintind aici cazul revistelor, care au corespondente la București Almanahul revistei România literară sau Almanahul revistei *Moda nouă ilustrată* în anul 1907². Acestea conțineau atât elemente de literatură, cât și informații utile de zi cu zi, unele chiar și despre persoane, semănând cu un soi de carte de vizită publică.

Un aspect important pentru teză este faptul că, în Transilvania și mai cu seamă prin aportul pe care l-a avut Iacob Mureșianul³ (originar din Rebrîșoara, județul Bistrița-Năsăud), *Gazeta de Transilvania* și-a continuat parcursul, iar între anii 1850-1877, l-a avut drept redactor pe acesta. Gazeta a fost suspendată în urma unor articole publicate de redactorul George Barițiu cu privire la revoluția din 1848. Publicația *Gazeta de Transilvania*, apare prima dată la Brașov și avea drept subiecte evenimentele politice (din Transilvania, dar și din Ungaria, Moldova și Țara Românească), precum și diverse informații ce aveau drept scop promovarea culturii și unității naționale. Cu toate că *Gazeta de Transilvania* poate fi încadrată mai degrabă în categoria de ziar, este una dintre primele publicații periodice ale românilor din Transilvania ce urmărește o direcție social-culturală.

După o scurtă perioadă, în Transilvania, va lua naștere, ca organ al *Asociațiunii transilvănene pentru literatura română și cultura poporului român* (cunoscută sub numele de ASTRA), *Revista Transilvania* ce a fost înființată în anul 1868⁴ și care s-a preocupat de domenii precum creație critică și literară, istorie, filosofie. De această revistă se îngrijea prim-secretarul Asociațiunii, ce își avea sediul la Sibiu.

Și în Moldova sau Țara Românească apar în secolul al XIX-lea reviste cu specific cultural și istoric, dar și politic, dar fiind vorba despre contextul nefericit în care se afla la acel moment spațiul românesc. Revistele erau *Albina Românească*⁵ (1829-1835/1837-1835) în Moldova și *Curierul Românesc* (1829-1859) în Țara Românească. În acest mod apare pentru prima dată ideea de publicație periodică în spațiul locuit de români.

Merită observat faptul că domeniul literar și istoria au constituit o preocupare încă de acum două secole în urmă, iar acest demers-cel de a înființa un periodic, era atribuit mai ales persoanelor care erau adunate într-o asociație sau celor cărora aveau scopuri și interese comune.

1.2. Scurt istoric al publicațiilor periodice în județul Bistrița-Năsăud

Actualmente, în județul cunoscut drept Bistrița-Năsăud, revistele sau publicațiile periodice, cum mai sunt numite acestea, văd încă din secolul al XIX-lea lumina tiparului.

Încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, în anul 1891 apare o revistă cu numele *Minerva*, o publicație bilunară care a apărut timp de 4 ani. Această revistă a fost îndrumată de George Curteanu, un funcționar al băncii *Bistrițana*. Revista avea drept subiecte pentru

¹ *Ibidem*, p. 215.

² *Ibidem*, p.224.

³ *Ibidem*, p.230.

⁴ <https://revistatransilvania.ro/istoric/> (ultima accesare: 29.05.2025).

⁵ <https://dspace.bcu-iasi.ro/handle/123456789/81289> (ultima accesare: 29.05.2025).

Povestea revistei „Pisanii Sângeorzene”: din istoria și cultura unei comunități locale

primii trei ani beletristica („ziaru literaru beletristicu și de distracțiune”)¹.

Se pare că revista *Minerva* a continuat în spiritul *Daciei Literare* a lui Mihail Kogălniceanu, militând pentru dezvoltarea culturii românești, valorificarea limbii și a literaturii, dar și la promovarea scriitorilor, atât locali, cât și străini. În această revista își va publica și George Coșbuc câteva poezii.

O dată cu dispariția acestei reviste, o alta îi va lua locul, cu numele de *Revista ilustrată*, avându-i drept întemeietori pe Ion Pop Reteganul și Ioan Baciuc. Aceștia își doreau, ca prin demersul lor, să contribuie la demersul educațional. Este revista despre care se cunoaște și locul de tipărire, și anume Casa Carol Csallner din Bistrița².

Au preluat din colaboratorii revistei precedente, dar cel mai tare s-a remarcat Ion Pop Reteganul care și-a publicat mare parte din lucrări în cadrul acestei reviste³. Ion Pop Reteganul a fost folclorist și s-a preocupat de cultura, artă și literatură, care au devenit subiectele principale pentru revista la care acesta a fost redactor. S-a evidențiat George Coșbuc cu poezia *Ștefan Vodă* și Ion Pop Reteganul cu un studiu despre Biserica Curtea de Argeș⁴.

Un aspect important de menționat legat de această revistă este faptul că în cadrul acesteia apare publicată pentru prima dată o poezie a lui Octavian Goga, de pe timpul când el era elev la liceul maghiar din Sibiu⁵. Se consideră că acest moment a fost practic debutul său. Această revistă are și legături cu Sângeorzul, când, în numărul 9, luna septembrie (1898), apare un articol, *Suvenir de călătorie*, care menționează băile din Sângeorz și localitățile învecinate, Ilva-Mică, Feldru, Rebrîșoara, Năsăud, articol scris de un elev al liceului năsăudean, pe nume I. Nițu Pop⁶.

Cele două reviste menționate mai sus au colaboratori din diferite zone și care sunt cunoscuți pentru munca lor, de unde se poate extrage ideea că această revistă era citită nu doar la nivel local, ci la nivel de țară. De asemenea, revistele au fost un punct de plecare, spațiul unde au debutat, pentru cei care s-au dovedit mai târziu a fi marii poeți, George Coșbuc și Octavian Goga, care în studenție și-au publicat unele dintre poezii.

În județul Bistrița-Năsăud au existat persoane care, printre altele, și-au dorit să scrie și să publice diverse studii despre perioada contemporană lor, iar acest lucru a dus la apariția revistei *Arhiva Someșană*, revistă care a reușit să continue a fi publicată până în prezent.

După titlul pe care îl are este lesne de înțeles că această revistă își propunea ca prin publicarea numerelor acesteia să contureze trecutul unui spațiu bine definit, și anume Valea Someșului. Colaboratorii acestei reviste sunt mulți și diverși în ceea ce privește meseriile pe care le au, de la preoți (protopop Ioan Pop din Mărișelu, Ștefan Buzilă), la profesori (ex. Nicolae Drăganu, Virgil Șotropa) și istorici, precum Iulian Marțian. Acest fapt dovedește că preocupările pentru trecut le aparțin intelectualilor încă din perioada interbelică.

Revista *Arhiva Someșană* este considerată a fi o revistă științifică publicată de două entități, și anume Muzeul Grăniceresc Năsăudean alături de Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca⁷. Probabil și pentru faptul că Universitatea a avut o mare contribuție la acesta

¹ Vasile Netea, „Periodice literare a bistrițene: I. *Minerva* (1891-1894) II/ *Revista ilustrată* (1898-1902)”, în *File de Istorie*, Bistrița, 1972, nr. 2, p.181.

² <https://www.bistriteanul.ro/alte-vremuri-revista-ilustrata-ianuarie-1898/> (ultima accesare: 05.05.2025).

³ Vasile Netea, *art. cit.*, p. 188.

⁴ Tanco, Teodor, *Virtus Romana Rediviva*, Vol. II, Bistrița, 1974, p. 46.

⁵ *Ibidem*, p. 189.

⁶ Vasile Netea, *art. cit.*, p. 192.

⁷ https://www.enciclopediadacica.ro/?operatie=subiect&locatie=periodice&fisier=arhiva_somes ana, (ultima accesare: 19.05.2025).

revistă, actualmente, Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca a pus la dispoziție, în secțiunea ei de Bibliotecă digitală, numerele Arhivei Someșene din prima secțiune a anilor 1924-1940, acestea fiind accesibile online pe site-ul bibliotecii¹.

Revista a fost publicată în serii ce s-au împărțit pe ani, astfel că prima serie a fost publicată în intervalul 1924-1940, cea de-a doua în 1972-1977, iar din secolul al XXI-lea, revista revine la modelul inițial, publicând studii și cercetări din diverse domenii.

Subiectele de bază promovate în cadrul acestei reviste sunt cultură, istorie, societate, lingvistică, geografia și economia locală, încă de la început revista intitulându-se drept una care promovează scrierea științifică, de specialitate.

Revista *Arhiva Someșană* se regăsește și în prezent, iar în fiecare an este scos un număr al acesteia sub aceeași îndrumare, a Muzeului Grăniceresc Năsăudean și a Universității clujene prin intermediul Institutului de Istorie al Academiei Române „George Barițiu”.

De asemenea, mai merită menționată încă o revistă numită *Revista Bistriței*. Conform lui Netea Vasile, această revistă își începe activitatea imediat după *Revista Ilustrată*, la 6/19 martie 1910 (sau 4/17 ianuarie 1903²), fiind meritul lui GM Ungureanu și Victor Onișor, sub îndrumarea tipografului A. Baci³.

Aceasta își începe activitatea, inițial cu numele „File de Istorie - Culegere de studii, articole și comunicări”, având perioade în care și-a întrerupt activitatea, apoi a reluat-o, pentru ca ulterior, în anul 1993 să preia numele cunoscut și astăzi⁴. Drept subiecte, se identifică istoria (locală, transilvăneană, națională), arheologia și recenzii.

După anul 2020, subiectele vor fi mai ample, abordându-se subiecte de etnologie, artă sau muzeologie. Această revistă este în prezent sub egida Complexului Muzeal Bistrița-Năsăud și poate fi accesibilă atât în format fizic, cât și online, pe site-ul propriu, <https://revistabistritei.ro/>.

Revistele, în județul Bistrița-Năsăud, au constituit un interes pentru intelectualitatea care a apreciat studiul asupra istoriei și nu numai. Realizarea acestor reviste nu a ținut doar de pasiunea pe care cei ce au publicat au avut-o pentru zonă, ci a fost și un proiect sprijinit de instituții, cum a fost muzeul și universitatea clujeană și care a adus o mulțumire colectivă.

În ceea ce privește istoria revistelor în județ, există o diversitate care merită menționată. Se observă că apar reviste cu subiecte diverse, de la beletristică până la studii de arheologie. Acest lucru se întâmplă și datorită faptului că zona are multe informații de oferit, iar această curiozitate i-a împins pe redactori, mai ales, să constituie grupuri de persoane cu aceleași preocupări și împreună cu care să ducă demersul mai departe.

În perioada în care apare *Dacia Literară*, de exemplu, aceasta produce schimbări, aduce noi direcții literare odată cu ea. Este demn de înțeles că a impactat inclusiv intelectualitatea bistrițeană și năsăudeană care și-a dorit ca după modelul acelor reviste să contureze unele la ei în zonă, strict pentru promovarea, atât a oamenilor locului, cât și a tradițiilor. Dar nu s-au oprit aici, mai ales referitor la *Revista Ilustrată*, care a adunat mai mulți colaboratori din diferite zone.

În plus, istoria publicațiilor periodice în județul Bistrița-Năsăud a dus și la o evoluție a caselor de tipografie, astfel că s-a găsit mențiunea Casei Carol Csallner, dar au existat și alții

¹<https://documente.bcuccluj.ro/web/bibdigit/periodice/arhivasomesana/> (ultima accesare: 19.05.2025).

² Teodor Tanco, *op. cit.*, p. 51.

³ Vasile Netea, *art. cit.*, p.

⁴ <https://revistabistritei.ro/> (ultima accesare :19.05.2025).

Povestea revistei „Pisania Sângeorzene”: din istoria și cultura unei comunități locale

precum Tipografia Baciú din Șoimuș, care se va muta în Bistrița ulterior, dar și Tipografia Națională a lui G. Matheiu din Bistrița, tipografie ce va publica *Anuarul bistrițean al liceului de stat „Alexandru Odobescu”*. Se poate observa faptul că paralel cu apariția periodicelor, s-au dezvoltat și tipografiile pentru a putea să susțină publicațiile.

În concluzie, practica aceasta a publicării unor periodice este consemnată și în secolele trecute, când redactorii revistelor avea oarecum aceleași preocupări cu referite la temele mari pe care le abordau, iar această activitate era coordonată atât de școli, dar și de intelectualitate, fiind un mijloc de a-și promova ideile în scris.

1.2.1. Biblioteca și revistele

O definiție regăsită într-o sursă de specialitate definește biblioteca drept o colecție de resurse de informație în formă tipărită sau alte forme, organizată și accesibilă cititului sau studiului². De asemenea, o bibliotecă, în sensul ei de bază, face trimitere la o colecție personală sau publică de cărți.

În cadrul unei biblioteci există colecții de bibliotecă ce cuprind totalitatea documentelor grafice și audiovizuale aflate în patrimoniul unei biblioteci care constituie fondul sau colecțiile acesteia. Revistele se încadrează la documente specifice, secțiunea Tipărituri. Acest tip de tipăritură, cu referire la revistă, poate fi denumită și publicație periodică sau pe scurt periodice.

Revistele sau buletinele de sumare semnaleză apariția articolelor într-o revistă³. În cadrul unei biblioteci, articolele revistelor sunt grupate în funcție de anul de apariție, de volum sau an. De cele mai multe ori, revistele sunt regăsite în ordine alfabetică sau chiar sistematică.

Când se face referire la o revistă, este cunoscut faptul că dimensiunile acesteia sunt reduse, iar de cele mai multe ori, revista, în funcție de specificul ei, însumează maxim 100 de pagini. Cu toate acestea, revistele fac parte din fondul unei biblioteci și pot fi consultate de cititori la cerere.

În cadrul unor biblioteci cu specific cum sunt bibliotecile școlare, de exemplu, și revistele vor fi adresate expres cititorilor, ținându-se cont de vârsta acestora. În acest caz, revistele pot fi un ghid consultativ la orele de curs, atât pentru elevi, cât și pentru profesori, atât timp încât informațiile sunt veridice.

În concluzie, bibliotecile au în cadrul fondului acestora numeroase tipuri de reviste, care cuprind diferite domenii, de la reviste științifice, la reviste cu articole istorice sau despre literatură, toate acestea făcând parte din fondul pe care o bibliotecă îl cuprinde.

1.3. Digitalizare și accesibilitate. Codul ISSN al revistei

Procesul digitalizării este unul în plină dezvoltare mai cu seamă în ultimii ani. Acest aspect se observă în aproape toate domeniile, dar bineînțeles că apare și în cadrul domeniului public sau privat, făcându-se referire la biblioteci, care pot fi deschise publicului larg, sau unui public limitat cum sunt bibliotecile școlare, care se adresează doar elevilor și

¹ Teodor Tanco, *op. cit.*, p. 86.

² Ilieș Câmpeanu, Cornelia Marinescu (coord.), *op. cit.*, p. 237.

³ Olimpia Curta, *Metode tradiționale și moderne de regăsire a informației în biblioteci*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2003.

profesorilor. Biblioteca digitală este o bază de date care conține transpunerea pe suport electronic a informațiilor păstrate pe un suport clasic. Acest lucru s-a realizat mai ales prin scanare, precum și prin transformarea imaginilor de tip text în format electronic¹. Trecerea de la format fizic la cel online a presupus unele eforturi, mai ales în ceea ce privește finanțarea pentru acest demers.

Un mare avantaj al digitalizării bibliotecilor este accesul utilizatorului la resurse, atât din fondul documentar local, cât și din fondul bibliotecilor cu care aceasta este asociată². Pentru cititor, în mod normal, accesul facil la informații îl determină să acceseze și mai multe lucrări și astfel să îi fie ușurată munca în ceea ce privește documentarea, fie ea din prisma muncii pe care o prestează, fie pur și simplu din pasiune. Cea mai accesibilă metodă de digitalizare este crearea unui site online cu toate informațiile legate de baza de date pe care biblioteca o are. În momentul actual, bibliotecile, mai ales cele din marile orașe universitare dispun de numeroase lucrări digitalizate, precum și de cataloage unde pot fi identificate volumele dorite (dacă se află în depozit, sunt împrumutate sau sunt valabile pentru împrumut).

Procesul de digitalizare a luat amploare mai ales din anul 2020 încoace, dat fiind contextul pandemic care nu a permis accesul publicului în instituție, dar procesul de digitalizare există de ani buni, încă din 2008 regăsim la Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga din Cluj-Napoca, unde a apărut primul catalog digitizat³. Astfel că, digitalizarea aduce și beneficii, iar în ceea ce privesc documentele, se pot accesa online atât lucrări de mari dimensiuni, cărți, dar și periodice- ziare sau reviste, contribuind la demersul educațional.

Biblioteca Națională a României este o instituție de drept public, care se subordonează Ministerului Culturii și Cultelor, având drept funcții organizarea și gestionarea Rezervei Naționale de Publicații, funcția de Centru Național de Schimb, cea de Centru Metodologic Național, Centru Național de Patologie și Restaurarea Documentelor. Tot ea coordonează realizarea Bibliotecii Virtuale Naționale. În cadrul Bibliotecii Naționale Române funcționează Oficiul Național Bibliografic și de Informatizare a Bibliotecilor care, printre alte atribuții, se ocupă de atribuirea numărului standard pentru publicațiile seriale, ISSN, și realizarea catalogării înaintea publicării⁴.

Revista care este adusă în discuție, revista Pisanii Sângeorzene, primește codul ISSN 2285-8229/ ISSN-L 2285-8229. Acest cod permite identificarea unică, la nivel internațional, a titlului unei publicații seriale. Este un cod format din două grupe a câte 4 cifre, separate prin cratimă. Pentru a putea ca o publicație serială să primească acest cod, este nevoie să fie completat un formular de solicitare de către editorul publicației⁵. Odată primit acest cod, este necesar să fie vizibil publicului, astfel că va fi poziționat în așa fel încât să poată fi identificat de îndată.

¹ Doina Banciu, Gheorghe Sebestyen-Pal, Managementul informației și al documentelor, București, Editura Universității din București, p. 11.

² *Ibidem*, p. 13.

³ https://www.bcucuj.ro/sites/default/files/public/images/doc/curta_o_hosu_l_bodnar_rdigitizarea_intre_necesitate_si_provocare-2015.pdf, p.5 (ultima accesare 07.05.2025).

⁴ Mircea Regneală, Tratat de biblioteconomie, Vol. I, Biblioteconomie generală (Ediție provizorie), București, Editura Asociația Bibliotecarilor din România, 2013, p. 210.

⁵ <https://bibnat.ro/issn/> (ultima accesare: 23.02.2025).

CAPITOLUL II. Studiu de caz. Revista „Pisanii Sângeorzene”. Repere

2.1. Repere bibliografice

În cadrul bibliografiei studiate până în acest moment am reușit să observ faptul că revista aleasă de mine pentru a fi descrisă și discutată amplu nu este menționată în bibliografia de specialitate, însă multe dintre textele care compun conținutul acesteia se pot identifica în lucrări cu o oarecare vechime. Tocmai acest lucru m-a făcut să mă opresc pentru a o studia amănunțit.

În ceea ce privește bibliografia de specialitate, sursele sunt diverse, de la cărți, la lucrări sau articole în reviste și diverse publicații periodice la site-uri accesibile on-line sau chiar la numerele revistei din anul 2012 până în prezent.

Pentru partea de conturare a unui trecut istoric al revistei, dar și pentru prezentarea informațiilor legate de istoria publicațiilor din județul Bistrița-Năsăud, urmând cronologic sursele folosite, Ștefan Meteș în *Istoria Bisericii și vieții religioase a românilor din Transilvania și Ungaria*, vol. I, 1935, prezintă istoria bisericii de lemn de unde provine denumirea revistei, unde este relatată traducerea pisaniei de deasupra ușilor împărătești ale iconostasului. Conform acestora, revista *Pisanii Sângeorzene*, din pricina numelui primit, este strâns legată de caracterul religios al zonei.

Apoi, Suci Coriolan în *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. II, 1966, oferă informații prețioase despre Sângeorzul Român, ceea ce a dus la o mai bună înțelegere a faptului că în acest spațiu apare o revistă care, printre altele reconstituie trecutul istoric.

Revista prezentată are legătură cu tradiția pe care o dobândește spațiul, astfel că mai multe informații au fost regăsite de Netea Vasile în *Periodice literare bistrițene: I. Minerva (1891-1894) II/ Revista ilustrată (1898-1902)*, publicate de către acesta în revista *File de Istorie*, a anului 1972. Această resursă bibliografică creează punți de legătură între ceea ce a însemnat publicarea unei reviste în trecut și cum s-a dezvoltat în timp această practică.

Teodor Tanco, în lucrarea sa, *Virtus Romana Rediviva*, volumul al II-lea, publicat în anul 1974, notează date importante despre istoria presei din județ, astfel că această lucrarea a facilitat alegerea revistelor potrivite pentru teză în sine, dar a facilitat și conturarea subiectului deoarece revistele menționate de acesta urmează un cadrul temporal și sunt descrise concis.

Momentul apariției revistei *Pisanii Sângeorzene* este unul relativ apropiat de momentul prezent, anul 2012, așa că m-am folosit de articolele publicate în cadrul acesteia în intervalul 2012-2025 pentru a contura partea de conținut al acesteia.

Dat fiind faptul că revista asupra căreia mi-am oprit atenția nu este regăsită în niciun studiu de specialitate, am considerat să o studiez amănunțit și să îi creez contextul istoric pentru a înțelege mai bine cum o revistă de istorie, cultură și spiritualitate continuă să se publice într-un spațiu precum este orașul Sângeorz-Băi din județul Bistrița-Năsăud.

2.2. Așezare geografică

Orașul de astăzi, Sângeorz-Băi, se află la poalele Munților Rodnei și în imediata apropiere a Parcului Național Munților Rodnei.

Orașul este datat încă din anul 1245, de pe timpul când Valea Rodnei, opidul¹ Rodnei și Sângeorzul făceau parte dintr-o unitate administrativ teritorială aflată sub ordinele regelui ungar și administrat de comitatul secuiesc, sub denumirea de *Sant Gurgh*, existând și alte denumiri precum Sanctus Georgius², Gergn în dialectul săsesc, *Sankt Georgen* în germană și *Oláhszentgyörgy* în maghiară. Rodna, fiind opidum, avea în subordine sate, printre care Sângeorzul și care au fost mai târziu trecute sub proprietatea coroanei moldovene³. Pentru catolici era ceva obișnuit să dea nume de sfinți orașelor, însă nu era ceva obișnuit pentru ortodocși, de unde rezultă că cele mai multe orașe care preiau acest nume se află în zona unde maghiarii și-au exercitat o oarecare influență, precum Sângeorzul de Câmpie (Luduș), Sângeorzul de Meseș (Zalău), Sângeorzul de Mureș sau Sângeorzul de Pădure (Tg. Mureș).

Orașul este compus, în prezent, din Sângeroz-Băi (reședința), Valea Borcutului și Cormaia. Merită menționat faptul că pe parcursul lucrării se vor face trimiteri și la denumirea de Sângeorzul Român, des întâlnită.

Merită menționat faptul că Sângeorz-Băi este declarat oraș în adevăratul sens abia în anul 1960, dar pentru faptul că era vizitat de-a lungul vremii de diferite persoane care veneau pentru a se refăce în stațiunea ce era recunoscută pentru apele minerale, denumirea de „oraș” va mai fi întâlnită. Se observă astfel o oarecare diferență între acest loc și satele din vecinătate, tocmai pentru că avea ceva diferit, ape minerale. Cei veniți în vizită sau la tratament aici, țineau să trimită vederi celor apropiați sau chiar să transmită scrisori asemenea unui jurnal de călătorie.

În acest fel, așezarea de unde pornește revista care constituie teza lucrării, va ajunge să fie punct de reper și de inspirație pentru diverse scrieri.

2.2.1. Sângeorz-Băi- un loc al culturii

Cultura are drept punct de plecare educația, fără care nu se poate dezvolta. Așadar, în zonă, încă din anul 1766 există informații care adeveresc existența unei școli triviale în Maieru care în anul 1816 a fost mutată în Sângeorz-Băi. Se numeau școli triviale deoarece aveau în vedere doar trei materii de studiu, adică cititul, scrisul și socotitul. În cadrul acestei școli, elevii studiau doar 3 clase, cu predare în limba germană la început, pentru ca mai apoi, odată cu ajutorul venit de la comunele grănicerești să se predea în limba română⁴. Astfel, prin prezența școlilor în zonă se observă interesul oamenilor pentru educație.

De-a lungul anilor, prezența intelectualității atât locale, cât și a celor veniți în zonă pentru apele minerale, ne fac să credem că acest loc a fost un punct de plecare al culturii. Secolul al XX-lea a fost o perioadă de mari schimbări, cu evenimente importante și marcante care au loc, dar, cu toate acestea, oamenii și-au luat timp și pentru activități care uneau comunitatea.

De-a lungul anilor, prezența intelectualității atât locale, cât și a celor veniți în zonă pentru apele minerale, ne fac să credem că acest loc a fost un punct de plecare al culturii.

¹ lat. opidum = oraș mic.

² Coriolan Suciu, Dicționar istoric al localităților din Transilvania , vol. II, București, Editura Academiei, 1966, p. 95.

³ Meteș, Ștefan, Istoria bisericii și vieții religioase a românilor din Transilvania și Ungaria, vol. I, Sibiu, 1935, p. 69.

⁴ Sohorca, Iustin, „Monografia școlilor din Sângeorz-Băi”, în Pisanii Sângeorzene, Sângeorz-Băi, 2012, nr.2, p. 2.

Povestea revistei „Pisanii Sângeorzene”: din istoria și cultura unei comunități locale

Secolul al XX-lea a fost o perioadă de mari schimbări, cu evenimente importante și marcante care au loc, dar, cu toate acestea, oamenii și-au luat timp și pentru activități care uneau comunitatea.

Un bun exemplu pentru perioada menționată este înființarea *Reuniunii de citire și cântări* la dorința preotului Silviu Sohorca, a intelectualilor și a mai multor săteni care se ocupau cu agricultura, în anul 1900¹.

În cadrul acestei reuniuni, tot preotul Silviu Sohorca este cel care își dorește să aibă un cor mixt pe 4 voci, fiind susținut de comunitate, urmând ca la conducerea corului să îl lase pe fiul său, Iustin. Se observă că activitățile de acest tip se făceau în legătură cu biserica care avea obiceiul de a coordona astfel de evenimente.

În perioada interbelică are loc înființarea unui cămin cultural, care preia numele lui Maxim Lica, în anul 1936². Cei de la conducere au interzis orice tip de activitate care avea drept scop propaganda politică. În cadrul acestui cămin cultural activitățile promovau idealurile *Reuniunii de citire și cântări*, care s-a contopit și afiliat acestuia.

În cadrul căminului s-au desfășurat conferințe cu caracter național, dar și agricol și social, precum și diverse spectacole de dansuri populare sau ale corului mixt condus de Iustin Sohorca.

Judecătorul Maxim Lica și-a lăsat bunurile, în testament (anul 1883), comunității și familiei. Acesta dorea să sprijine elevii silitori, din banii săi urmând să fie acordate burse celor ce urmau să studieze dreptul, dar și să fie sprijiniți financiar cei care urmau Gimnaziul de la Năsăud, acesta afirmând în scris că *posesiunea mea de pământ o menesc și o testez în natură pentru stipendierea și ajutorarea acelor tineri români descendenți ai grănicerilor din Sângeorz, care vor frecventa clasele gimnaziale cu succes bun*³. Se observă aici un exemplu al unei persoane care avea în vedere susținerea performanței educaționale, drept pentru care s-a considerat ca numele lui să o aibă căminul cultural.

De asemenea, impactul cultural se poate observa și în urma articolelor de presă. Mai exact, a fost anunțat în ziarul Săptămâna (publicat la Bistrița) un eveniment de tip serată ce urma să aibă loc de sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului, la 15 august 1929, organizat de Cercul Studenților Someșeni în Sângeorz-Băi la sala „Hebe”⁴. Tot în cadrul aceluiași ziar a fost publicat și un anunț cu privire la piesele de teatru ce urmau să aibă loc atât pentru locuitori, cât și pentru vizitatorii orașului, în cadrul aceleași săli.

În secolul precedent, se observă că atenția în ceea ce privește cultura și educația se realizează mai ales prin intermediul bisericii, loc unde întreaga comunitate se adună. Educația era un aspect important pe care locuitorii nu îl trec cu vederea, astfel că existența unei școli a fost categorică, școala și biserica fiind principalele mijloace de instruire.

Mai apoi, în ceea ce privește domeniul cultural, s-a insistat pe dorința de a avea un cămin propriu, lucru care s-a și realizat, unde se puteau desfășura activități diverse, la care să participe atât vârstnicii, cât și cei mai tineri. Legătura dintre oameni, societate și școală este una strânsă cum este și cazul prezentat mai sus, cel al lui Maxim Lica, care era preocupat ca demersul educațional să continue, astfel că își donează bunurile în acest scop.

¹ Idem, „Date istorice despre comuna Sângeorz-Băi”, în revista Pisanii Sângeorzene, Sângeorz-Băi, 2014, nr. 5, p. 17.

² *Ibidem*, p. 23.

³ Dologa, Dorin, „Testamentul lui Maxim Lica din Sângeorz-Băi”, în Pisanii Sângeorzene, Sângeorz-Băi, 2020, nr. 3, p. 8.

⁴ Adrian Onofreiu, Cristian Septimia Sabău, Ana-Maria Stan, Cornelia Vlașin (edit.), Intelectuali din județul Bistrița-Năsăud și Universitatea din Cluj: (1919-1940): restituiri documentare, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2021, p. 220.

Merită menționat că, deși în prezent, căminul cultural nu îi mai poartă numele lui Maxim Lica, comunitatea îi este profund datoră pentru contribuția sa în domeniul cultural, iar numele acestuia dăinuie prin gestul făcut de acesta.

În concluzie, se poate spune că Sângeorzul a fost și este în continuare un spațiu în care cultura nu este uitată, un spațiu care se preocupă de organizarea diverselor evenimente așa cum s-a întâmplat și în trecut.

2.3. Inspirația pentru numele revistei

Numele revistei a fost preluat de la cel mai important monument istoric al comunității din Sângeorz-Băi, și anume biserica de lemn ce datează din anul 1751, având drept odore câteva icoane ce poartă pisanii.

Pisania este o inscripție, de cele mai multe ori sculptată în piatră, sau pictată, care se regăsește pe zidul de intrare al unui monument istoric (cetate, biserică) și cuprinde date generale legate de ctitor, data construcției sau o invocatie religioasă¹.

Astfel că, în interiorul bisericii de lemn se regăsește Icoana Deisis din componența iconostasului ce are deasupra ei inscripția: Acest lucru l-am isprăvit eu popa Constantin cu ctitorul popa Iacov și popa Grigorie în anul de la nașterea lui H(risto)s 1751. Această inscripție datează partea superioară a tâmplii iconostasului, precum conferă informații legate de preoții ctitori, în acest caz preotul Constantin, Iacob și Grigore, care au terminat lucrările în cadrul bisericii în anul 1751.

În icoana împărătească Hristos Pantocrator cu Deisis, de această dată, Hristos este în centru, de jur împrejur aflându-se o ramă compusă din reprezentările sfinților, 6 pe o parte și 6 pe cealaltă, deasupra fiind Sf. Treime. Pe partea de jos a icoanei apare inscripția: *Această sfântă icoană (a)Domn(ul) H(risto)s împreună icoana Maicii preacinstite le-am făcut popa Ion dempreună cu fămeia lui Anuță ca să le fie lor și feciorilor lor pomenire în veci. Și acest popă Ion iaste feciorul popii lui Matei den Lăpușu. Tudor Zugravul².*

Alegerea drept exemplu a acestor pisanii nu este întâmplătoare, ele stând mărturiile unui trecut profund religios al comunității care în vremuri nu tocmai pașnice au păstrat odorele considerate cel mai de preț pentru aceștia, și anume biserica de lemn și icoanele din interiorul acesteia.

Tot legat de motivația alegerii, cei care înființează revista fac o asemănare dintre pisanii, acele cuvinte inscripționate în piatră și cuvintele ce vor fi transpuse în cadrul revistei, care, așa cum intenționează și autorilor, se vor lega de cel ce le citește, asemenea cum pisanile sunt legate de piatra/ lemnul pe care sunt scrise și nu mai pot fi șterse.

În acest mod, revista va sta drept o mărturie a trecutului istoric, glorios care nu poate fi șters din memoria colectivă, asemeni cum pisanile vor fi legate mereu de locul în care au fost scrise. Tot aici merită menționat faptul că o dată cu publicarea acestei reviste se dorește recuperarea tradițiilor transmise prin viu grai și reînnoarea legăturii trecutului cu prezentul.

Revista a avut lansarea oficială în data de 7 iunie 2013, la ora 19, în cadrul Muzeului de Artă Comparată din Sângeorz-Băi, avându-i amfitrioni pe Icu Crăciun, și bineînțeles, pe cei doi fondatori ai acesteia, Alexandru Dărăban și Florin Hodoroga.

¹ *Pisanii Sângeorzene*, Sângeorz-Băi, Anul I, 2012, nr.3-4, p. 3.

² Cornel Gaiu, *Topografii spirituale. Biserici de lemn din județul Bistrița-Năsăud*, Bistrița, Editura Nosa Nostra, 2016, p. 25.

2.4. Portret de fondator

Este foarte probabil că pătura intelectuală a fiecărui oraș își dorește să lase ceva în urma drept moștenire, fie material precum sunt pictorii sau sculptorii care își doresc ca lucrările lor să fie poziționate în locul lor de baștină, fie o amintire plăcută a ceea ce au fost cândva sau chiar mărturii și texte scrise. La fel s-a întâmplat și în cazul revistei sângeorzene, care ajunge să fie o punte peste ani. Cei care se preocupă de revistă sunt Dărăban Alexandru și Hodoroga Florin, iar pentru a le înțelege interesele, li se va face o scurtă prezentare.

Alexandru Dărăban (n. 1960) este originar din Sângeorz-Băi, teolog la bază, scriitor a mai multor lucrări dintre care amintim pe cea mai recentă, *Pagini de ortodoxie sângeorzeană*, publicată în anul 2018. S-a preocupat în special pe povestea călugărului Ioachim Bâznog, care a luptat în cadrul Primului Război Mondial. Acesta este și cetățean de onoare al orașului și membru în Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud¹.

Florin Hodoroga (n. 1977) este și el originar din Sângeorz-Băi, este profesor de geografie, iar din anul 2007 ocupă funcția de director al Casei de Cultură „Iustin Sohorca”. De asemenea, este coregraf de dansuri populare și membru în cadrul Asociației Coregrafilor din România încă din anul 2006².

Se observă astfel că, cei doi au în comun ceea ce se numește generic, cultură precum și preocuparea pentru promovarea specificului local. Preocuparea pentru societate, cultură și istorie duce la realizarea unei publicații periodice, o revistă locală, care să prezinte o imagine cât mai reală asupra ceea ce a fost Sângeorzul, alături de comunitatea sa.

(Continuare în numărul următor).

¹ <https://assbn.ro/adaraban.html> (ultima accesare: 05.03.2025).

² <https://matricea.ro/interviu-cu-domnul-florin-hodoroga-coregraful-ansamblului-folcloric-paunita-din-sangeorz-bai/> (ultima accesare: 05.03.2025).

DIN GRANIȚĂ

Valahii civilizați

(Urmare din numărul trecut)

Mai ridicol devine dl. Hentaller la pag. 15, unde tot pe baza astorfel de izvoare scrie:

„În Năsăud pe muieri și pe bărbați fără deosebire de gen i-au legat de stâlpi; apoi i-au tăiat în bucăți și i-au mutilat în modul cel mai barbar; unora dintre muieri le-au tăiat țâțele, altora nasul, urechile“.

Oriunde ar fi fost posibil să se întâmple și astfel de atrocități din partea românilor asupra unor maghiari, numai în Năsăud nu.

Înainte de toate pentru că în Năsăud până în era asta nouă, afară de unul sau doi ofițeri, alți maghiari nu au fost. Astfel de tratament neuman grănicerii nu au arătat nici față cu prinșii maghiari, de care exemple aş putea număra mai multe. Pe scurt întreg pasajul citat nu are nici umbră de adevăr.

Din contră Năsăudul și întreg districtul regimentului al II-lea de graniță în acele timpuri a suferit foarte mult.

Dintre multele devastări, cruzimi, omoruri și suferințe constatate în anii 1850 și 1851 cu acte publice, eu ca răspuns voi înșira aici numai câteva.

În 2 Ianuarie 1849, după lupta de la Mocod, după ce grănicerii s-au retras, a pătruns colonelul Ritzko cu trupa sa în Mocod și a prins pe Ignatie Meruța. Acesta în urma maltratărilor a murit, lăsând după sine un copil de 3 ani. Asemenea pe Vasilie Balaș, corporal¹, după care a rămas o copilă de 8 ani. Tot atunci au mai împușcat oamenii lui Ritzko pe rezervistul Ilie Pampa, după care au rămas un copil de 5 și o copilă de 9 ani, și pe muierea Anghelina Sandu-Pop, în casa morii, după care au rămas 2 copii, de 30 și 18 ani, și două copile, de 16 și 14 ani. Ioan Andreiu fu împușcat înaintea casei sale, Vasile Covaciu, cantorul bisericesc, a fost omorât în casa sa, tăiându-l cu sabia și străpungându-l cu baioneta.

Ajungând colonelul Ritzko cu trupa sa în Năsăud, a devastat tot ce i-a stat în cale. De împușcat nu a putut împușca pe mulți, deoarece toată populațiunea apucase la fugă spre munți. Au rămas însă edificiile, care au căzut prada flăcărilor, între care și grandiosul institut militar ale cărui ruine se văd până astăzi. Mai tot Năsăudul fu prefăcut în cenușă. Nu au cruțat nici biserica. Devastară casa vicarială cu superedificatele, apoi nu cruțară nici pomii din grădină, sfărâmară ușile, ferestrele, ba luară și padimentul și într-o chilie au săpat și o groapă afundă, poate în speranță, că vor afla bani. Mai departe au aprins și nimicit toate arhivele regimentului.

¹ Caporal.

Nici chiar însăși biserica romano-catolică, al cărei patron e sfântul Nepomuc, nu a rămas cruțată, ci a fost total devastată și toate ornamentele și recuzitele bisericești au fost răpite, ba icoana sfântului Nepomuc, care încă din anul 1819 a fost așezată în mur¹, încă a fost nimicită².

Comunele Monor, Gledin, Rușii Munți, Morăreni au fost constrânse să plătească contribuțiune de război 4000 fl. monedă convențională, iar comunele de la compania Budacului 8000 fl., care sume nu s-au putut încasa toate și așa cele dintâi au plătit numai 3963 fl. 22 cr., iar cele de la compania Budacului 3591 fl. 59 cr.³.

Multe comune, afară de contribuțiunile belice, au suferit multe devastări, luându-le și vitele și nutremântul, care a le descrie pe toate aș fi prea lung. În cele următoare voi înșira foarte pe scurt numai câteva, ca de exemplu.

Cam prin mijlocul lunii lui ianuarie 1849, după cum mărturisește un bătrân din Șieuț, Teodor Seica⁴ a mers în comuna grănicerească Șieuț) Ștefan Fogarasy și a provocat pe comună, ca să îndeplinească toate acele mandate, care le-a căpătat din partea maghiarilor pentru că maghiarii au cuprins toată țara cu armele în mână și prin urmare stă sub mandatele lor și granițele s-au desființat și mai mult nu sânt subordonate Casei împărătești austriece.

La întrebarea, că Teodor Seica nu mai are ceva de adaus și că Casa domnitoare austriacă n-a fost insultată, bătrânul Teodor Seica răspunde că nu mai are nimic de adaus și că n-a auzit nici o insultă față cu casa domnitoare austriacă. Numai aceea mai adaugă, că Ștefan Fogarasy i-a provocat să cheme acasă pe bărbații, care erau duși la luptă, căci altminterlea toată comuna va fi prădată. Pentru adevărarea acestor afirmări primește și depunerea jurământului.

În 28 februarie 1849, adică, pe când Urban se reîntorsese a doua oară în Bucovina, Teleki Sándor, renumitul tiran și tăciunar, călătorea peste Șieuț către Reghinul-săsesc. În mijlocul satului îl întâlnește grănicerul Nicolae Matei din Șieuț și-l salută. Acela însă în loc de a-l resaluta, descărcă asupra grănicerului 4 pușcături una după alta, care din fericire nu nimeriră nici una pe înspăimântatul Nicolae, iar „viteazul” Teleki își continua calea.

În urma acestui caz neașteptat toți locuitorii comunei au fost cuprinși de frică și spaimă. Își părăsiră locuințele, muieri și copii fugeau în toate părțile, ca să scape de pericol.

¹ Perete.

² Vezi despre toate aceste scrisorile capelanului de regiment Stephan Wiski din 27 noiembrie 1849 către comanda regimentului sub nr. 1034 și 1103 ex. 1849; Rescriptul ministerului c. r. de război de dato 6 februarie 1851 B. 464; Scrisoarea guvernului civil și militar Kalliany d. d. Sibiu 27 februarie 1850 nr 1071 et 611 către comanda regimentului II românesc.

³ După cum se vede aceasta din rugarea alor 21 grăniceri dato 19 august 1850, din raportul locot. Borgovan dato Monor 5 decembrie 1850 către comanda regimentului la nr. 4768/1830 precum și nr. 4828 ex. 1850.

⁴ Vezi protocolul comisiunii, care s-a luat în Șieuț în 20 ianuarie 1850 în urma mandatului de la comanda regimentului dato 4 ianuarie 1850 nr. 6637 în cauza rebelului maghiar Ștefan Fogarasy. Protocolul s-a luat de către locotenentul Johann Münster și sergentul Ioan Moldovan și s-a întărit de către următorii martori: Teodor Panția, Grigorie Baci, George Dedeian, Ioan Someșan, Ștefan Gottia, Ioan Someșan, Filip Borgovan, Vasile Puica, Tănase Câmpean, Vasile Panția, Pavel Dumbrăvan.

Bătrânul Teodor Seica trăiește și astăzi. Pe atunci, după cum fasionase, era de 42 de ani, de religiunea greco-catolică, căsătorit, tată a 3 prunci, a servit sub arme 7 ani, a auzit articolul de lege belic și a fost jurat sub steag. Locotenentul Münster de la diviziunea I, cu scrisoarea dato Budac 22 ianuarie 1850 nr. 38 a transpus acest protocol la comanda regimentului în Borgo-Joseni, unde s-a prezentat în 28 ianuarie 1850 sub nr. 621 la maiorul Fackler, care l-a așternut dimpreună cu alte protocoale cu scrisoarea de dato 31 ianuarie 1850 nr. 711 la tribunalul belic c. r. în Arad, despre ce voi vorbi mai în jos.

În ziua următoare, adică în 1 martie 1849, același Teleki Sándor trimise din Batoș un despărțământ din insurgenți la Șieuț cu mandat strict, ca pe fiecare grănicer, pe care numai îl vor întâlni să-l împuște, comuna să o devasteze și, în fine, să ducă toate vitele din comună. Acest mandat înspăimântător se și duse în îndeplinire, și anume: în zori de zi comuna Șieuț a fost înconjurată de un despărțământ de rebeli, care pușcară asupra fiecărui om, pe care-l zăriră și așa căzură victime 16 locuitori nevinovați și anume:

sub nr. casei 8 Gavril Dumbrăvan, copil,
sub nr. casei 8 Vasile Dumbrăvan, copil,
sub nr. casei 9 Petru Șoimușan, rezervist,
sub nr. casei 14 Paraschiva Oanea
sub nr. casei 13 Toader Tamba, jeler grănicer,
sub nr. casei 26 Ioan Dirsă, patental,
sub nr. casei 28 Grigorie Șoimușan, rezervist,
sub nr. casei 39 George Dumbrăvan, invalid,
sub nr. casei 47 Nechita Câmpean, corporal patental invalid,
sub nr. casei 48 George Bogâldea, calfă de zidar,
sub nr. casei 52 Pavel Cotoc, rezervist,
sub nr. casei 53 Ioan Puica,
sub nr. casei 57 Toader Suci, invalid,
sub nr. casei 58 Ilie Butto, invalid,
sub nr. casei 61 Stefan Deac, invalid,
Nicolae Sievan, provincialist.

După această decimare începu devastarea. Fiecare casă fu devastată și prădată și (cu puține excepțiuni) toate vitele cornute și de tras au fost răpite și duse, lăsând comuna în starea cea mai de plâns, fără vite și fără nutremânt tocmai în timpul, când aveau să se înceapă aratul și lucrul câmpului, așa încât cele mai multe familii au ajuns în mare mizerie, ori mai bine zicând la sapă de lemn, nerămânându-le altceva, decât să apuce bâta de cerșetori, - dacă mai aveau și unde să cerșească!

Toate aceste le atestază locuitorii din Șieuț: Ignat Mihăilaș, Niculae Câmpean, Dănilă Gottia Filimon, Vasile Murășan, Ioan Bucila, George Dornian, Danilă Cuișdean, Dumitru Baci, George Dedean, Teodor Seica, Grigorie Baci, Ilie Dedean și primarul Maxim Pantea în plânsoarea dato Șieuț 4 ianuarie 1850 către comanda regimentului, de unde cu alte scrisori de atare natură s-a transpus tribunalului belic c. r. din Arad, după cum am arătat mai sus.

Cam la o lună mai târziu, în 23 martie, merse în Șieuț un maghiar, fiul preotului evanghelic din Cârlibaba care se prezentă ca sergent dimpreună cu 2 husari unguri, au șezut la primarul de atunci Nechita Dornian, pe care apoi l-au silit, ca numaidecât să le plătească 30 fl. m. c., pe care să-i scoată și din pământ sau de oriunde, apoi mâncare și beaură pentru dânșii, fân și ovăs pentru caii lor.

În urma maltratărilor, primarul a fost silit să le plătească 75 fl., pe lângă care fân, ovăs, vinars, etc., toate laolaltă în preț de 87 fl. 4 cr.

Tot în acea lună mai merse la primarul un alt ungur, anume Sorbody din Siplac, care se numea locotenent, dimpreună cu 11 infanteriști, care iarăși l-au silit ca numaidecât și fără nici o contrazicere să le dea 18 fl. m. c., apoi pentru toți mâncare și băutură câtă vor putea ei învinge, iar pentru cai ovăs și fân după cum le place lor, iar dacă s-ar opune, îi iau capul. Acestora le-a plătit amintitul primar 45 fl.

După aceea veni a treia-oară un Sándor Farkas, tot din Siplac, cu 6 infanteriști, care au scos de la primar 36 fl. 15 cr., apoi l-au bătut așa, încât a stat o lună în pat.

Tot acel Sándor Farkas, dimpreună cu camaradul său Sorbody din Siplac s-au dus în

în comunele învecinate Ardan și Friș și au adus o mulțime de oi în Șieuț și iarăși au mers cu toate pe capul primarului, golindu-l de toate, bani, fân, mâncare.

În alt rând tot acel Sándor Farkas din Siplac și feciorul preotului din Cârlibaba au mai scos de pe primar 45 fl., așa încât în urma nu rămăsese mai cu nimica făcându-i o daună peste tot luată, după cum singur și-a calculat-o, de 153 fl. 28 cr., despre ce chiar la anul după aceea, în 1850 în 4 martie, făcu arătare la comanda regimentului din Năsăud, specificând toate cele amintite și subscrise de 9 martori, cu rugarea, ca încât se poate să fie dezdăunat. [...]¹.

Nu mai puține devastări a avut să sufere Mosorul, comuna care zace spre sud de la Șieuț. Aici era reședința companiei nr. 1. Insurgenții îl priveau de un cuib de imperiali, unde au fost jurat mulți, care asemenea au plătit-o cu viața, căci toți câți au venit din alte părți și au jurat la Monor au fost persecutați.

Așa, de exemplu, 6 bărbați din Vajda-St.-Ioana² în comitatul Turdei în 10 Aprilie 1849 au fost omorâți prin tribunalul de sânge din Vajda-St.-Ioana, care consta din conducătorul Szabó Lajos ca președinte, Gyulai József și Szabó Samuel ca membri. Cei osândiți au fost Man Vasile, Brătean Ioan, Sucea Andrei, Simeon Nicolae, Cornea Ioan și Rus Ioan. Bătrânul Man Vasile avu un fiu ce era tată a 7 prunci. Acesta fu judecat la moarte ca unul ce a jurat credință împăratului la Monor; auzind bătrânul de aceasta se duse și se îmbia să moară el în locul ficiorului său; judecătorii neumani lăsară pe ficior liber și pe bătrân l-au împușcat. Toți ceilalți patru fură împușcați din singurul motiv, pentru că au fost jurat la Monor fidelitate împăratului. Tot asemenea au suferit mai multe comune, căci secuii după adunarea lor din Agyagfalva³ și după ce au fost ars Reghinul-săsesc, cu un despărțământ sub conducerea baronului Toldalagi s-au dus în satul Iara, ca să pedepsească pe monoristi (așa se numeau românii, care au fost jurat fidelitate împăratului în opidul Monor) și au despuiat pe locuitorii acestui sat de toate, le-au ucis vitele și pe Căliman George, un bătrân ce nu putu fugi, l-au omorât⁴.

Iar în opidul Monor în 24 februarie 1849 au fost omorâți de insurgenți 3 bărbați. Apoi în 28 februarie Teleki Sándor venind de la Șieuț, unde, după cum am arătat, împușcase asupra unui grănicer, ajunse în Monor, și greșind drumul în loc de a merge spre sud, trecu spre est către Gledin. Atunci locuitorii din Monor se adunară fără de arme înaintea cancelariei, spre a primi mandatele ce doară ar avea să le deie Teleki, fiindcă în Monor s-a fost publicat, că de câte ori ar sosi vreun ofițer maghiar să se adune poporul și să primească orice fel de mandat.

În timpul până când s-a adunat aici poporul, se reîntoarse Teleki Sándor, și sosind la poporul adunat, descărca și aici asupra poporului 3 pușcături, însă nu nimeri pe nimeni. Poporul, înspăimântat de această faptă tirană, a decis să alarmeze toată comuna, spre care scop un grănicer ce a fost bătut de maghiari, Ștefan Echim, descarcă o pușcă, ca așa comuna mai iute să se alarmeze și să prindă pe insurgent.

Teleki Sándor scăpa cu fuga și după sosirea lui în Batoș trimise cam 3-4 companii de infanterie și cavalerie sub comanda căpitanului Hajnal, a locotenentului Ignatie Mártonfy István și a sublocotenentului Iosif Kiss din Egerbegy, cu însărcinarea, ca să devasteze întreaga comună, să împuște pe toți indivizii de parte bărbătească și să le răpească toate averile.

În momentul când au sosit despărțămintele aceste și voiau să înceapă devastarea, sosi

¹ *Tribuna*, Sibiu, Anul VIII, 1891, nr. 136, p. 541-542.

² Reghin.

³ Lutița, sat în comuna Mugeni din județul Harghita.

⁴ Vezi „Pomelnicul” publicat în „Transilvania” din 1870 nr. 19 și 20.

generalul Bem, și după ce înțelesese despre misiunea lor, le opri să înceapă ceva și demanda să prindă numai pe cei vinovați și să-i escorteze.

Cu toate aceste insurgenții nu îndeplîniră mandatul generalului Bem și 4 zile devastară comuna, mînară o mulțime de vite și pușcară 27 grăniceri români, anume:

Nr. casei 2 Grigorie Echim,
Nr. casei 8 Pantelimon Drăgan,
Nr. casei 17 Nicolae Tanco,
Nr. casei 18 Nicolae Suciu,
Nr. casei 21 Stefan Echim,
Nr. casei 22 Gavriil Cincia,
Nr. casei 25 Toader Neagoș,
Nr. casei 28 Ioan Vlasa,
Nr. casei 30 Dumitru Surdu,
Nr. casei 34 Dumitru Ilia,
Nr. casei 37 Mihail Tanco,
Nr. casei 41 Vasile Drăgan,
Nr. casei 44 Gavriil Georza,
Nr. casei 61 Ioan Grigore Baba,
Nr. casei 66 Stefan Echim,
Nr. casei 74 Pavel Tanco,
Nr. casei 77 Ioan Haja Dumitru,
Nr. casei 119 Grigorie Georza Floare,
Nr. casei 119 Grigorie Georza Vasilie
Nr. casei 126 Gavriil Bortoș,
Nr. casei 23 Toader Rad,
Nr. casei 3 Iacob Maier
Nr. casei 7 Vasilie Pop,
Nr. casei 63 Petru Neagoș,
Nr. casei 104 Ioan Georza,
Nr. casei 105 Ilie Budușan,
Nr. casei 51 Toader Tomuț¹.

În anul 1850, când toți conducătorii rebelilor căți au fost prinși și au fost dați pe mîna tribunalelor, s-au făcut investigațiuni și despre crimele comise în Monor și Șieut.

Din actele acestor procese mai aflăm și că căpitanul Hajnal József, conducătorul rebelilor asupra comunei Monor și Șieut, a fost un om uman și nu e de a se imputa lui atrocitățile comise de rebelii, care erau sub conducerea sa.

Locotenentul Ștefan Borgovan, în scrisoarea sa de dato Monor 25 septembrie 1850 nr. 120 către comanda regimentului de la Năsăud, arată, că 20 de locuitori din Monor, care au fost prinși, au să mulțumească viața numai acestui ofițer Iosif Hajnal, care a pedepsit pe mai mulți soldați de ai săi pentru devastățiuni și după puțină i-a oprit de a omorî mai departe;

¹ Vezi pe larg actele procesului criminal pornit în contra lui Teleki Sándor în anul 1850 la judecătoria belică c. r. în Arad și anume scrisoarea comandai de cerc a regimentului nr. II. rom. cu data de 31 ianuarie 1850 nr. 711. - Scrisoarea comandai districtuale militare din cerc 1 Reteagului d. d. 2 mai 1850 nr. 2129 la nr. 3012 ex 1850 a coman. regimentului, precum și scrisoarea acestei comande d. d. 8 iunie 1850 nr. 3012/106 și, în fine, scrisoarea guvernamentalul civil și militar din Sibiu d. d. 29 octombrie 1850 nr. 21620/1850 C. M. G. și în special alăturatele acestora, între care și protocolul susceput în urma mandatului comandai regimentului d. d. 21 decembrie 1819 nr. 1428 cu locuitorul din Monor Florea Furdui, corporal, subscris de 12 martori și autentificat și de locotenentul Ioan Münster și sergentul Ioan Moldovan.

se mai provoacă și la corporalul Ioan Drăgan Berciu și la Dan Drăgan, care toți sunt gata să întărească cu jurământ, că Monorul și Șieuțul numai lui Hajnal au de a mulțumi, că nu au fost arse și devastate total.

Aceste documente la timpul său se vor și publica per extensum, ca să vadă lumea, că românul, dacă a aflat numai ceva umanitate, chiar la adversarul său, o mărturisește sincer și adevărat. Înșiși românii atunci când nu mai erau sub mâna lui Iosif Hajnal, căci acesta era deținut în prinsoare, mărturisesc pentru dânsul, arătând și documentând, că nu e dânsul vinovat, - și încă cu jurământ.

Tot asemenea au mărturisit și învățătorul din Monor Cotruș și medicul Martin Enzenberg într-o scrisoare de dato 24 septembrie 1850 scrisă în limba germană și care, în traducere română, sună:

„Conform ordinului onoratei comande de companie din 21 i. c. nr. 117 referitor la ținuta ofițerului de insurgenți Hajnal, care se află prins în Murăș-Oșorhei¹, se reportează cu supunere următoarele:

În 28 februarie 1849, cam pe la ora 4 după amiază, venirea de la Batoș prin Monor unii călăreți armați. După aceștia urmau cam 6 ori 8 călăreți, care au pușcat asupra casei lui Ioan Mih. Trif, probabil ca să o aprindă, într-aceea însă Monorul a fost și împresurat din partea sudică, fiindcă se auzeau multe pușcături. În acest moment înspăimântător, când eu dimpreună cu familia mea așteptam ora ultimă în chilie, intră un ofițer de vânători înarmat în modul cel mai onest, a cărui purtare umană creștinească nicidecum nu se poate tăcea, ci se reprezintă după cum urmează:

După cum s-a amintit, când acest ofițer ne află în spaimă, el ne insuflă nouă mai întâi curaj, apoi ne spuse cine este și ceru numai pe o jumătate de oră cuvinete: *Noi avem lipsă numai de atâta timp, căci noi suntem trimiși, ca să omorâm pe toți locuitorii comunelor Monor și Șieuț fără cruțare și să aprindem de tot toate edificiile.*

Cu compătimire pătrunzătoare și cu lacrimi curgătoare a fost răspunsul meu: *Domnule! Ai bunătate și dacă nu de cei crescuți, cel puțin vă fie milă de copiii nevinovați, fiindcă dacă dintre aceia multe sute și mii pier, sângele lor nevinovat odată va striga răzbunare înaintea lui Dumnezeu.* Acest om creștin își frecă mâinile, arătă compătimire și zise: *Ce să facem dară?* Răspunsul meu a fost acesta: *Domnule, faceți ce poștește Dumnezeu. Dar ce poștește Dumnezeu?* a fost întrebarea acestuia. *Dumnezeu poștește, ca oamenii să se facă buni și încă să mai trăiască,* a fost răspunsul meu. După aceasta a zis acest ofițer: *Ai bunătate și pregătește ceva de cină, așa de în grabă, cât numai se poate, căci eu mă voi duce înaintea ofițerilor și îi voi aduce la d-ta, doară d-ta vei putea face cu dânsii ceva. Și se duse cu cuvinete: D-ta să nu te duci deloc afară din casă.*

Era deja în amurgitul serii, când abia trecuse un pătrar de oră și intrară în chilie cam 8 ori 10 ofițeri și se încunoștințară despre mine pe lângă salutări și cu toții se duseră iute afară, suflară într-o trompetă și ordonară a se începe împușcatul. Era într-o miercuri seara.

Joi, în ziua următoare, s-a aflat că mai mulți bărbați zăceau morți. Se vedeau o mulțime de vite adunate, și Monorul locuit de puțin popor; unii bărbați însă, care au rămas în comună, au fost arestați, cam 20 ori 26, pe care comandantul căpitan Hajnal în timp de trei zile cât a stat în Monor, i-a tratat foarte bine și la depărtarea sa învățându-i la pace i-a eliberat.

Acest căpitan Hajnal, la rugarea mea, a dispus vineri să se îngroape toți bărbații împușcați și mai multor muieri le-a restituit veșmintele, boii și vacile răpite. Cine a rugat de ceva pe acest Hajnal, n-a mers de la dânsul neîndestulat, și în acest mod Hajnal, întrucât i-a fost posibil, sa distins ca un creștin“.

¹ Târgu Mureș.

Peste alte devastări mai mărunte din acest ținut trec de astădată și amintesc numai pe scurt, că nici comuna Gledin nu a fost scăpată fără de a contribui și ea cu 1400 fl. mon. conv. ca contribuțiune de foc și cu 40 de vite pentru tăiat, care toate s-au scos de la locuitorii din Gledin, care își deteră tot ce avură numai ca să scape comuna de foc și de devastare¹.

Sursa: *Tribuna*, Sibiu, Anul VIII, 1891, nr. 136, p. 541-542 și nr. 137, p. 545-546.

(Continuare în numărul viitor)

¹ Vezi plânsoarea comunei Gledin către comanda regimentului dd. 15 aprilie 1850 preș. Năsăud în 17 aprilie 1850 nr. 879/2001.

Contururi transilvane

EMIL BOȘCA-MĂLIN

Studiile și monografiile ce apar la Sibiu și, în general, în toate centrele Transilvaniei, dezvăluie marea patimă a intelectualității ardeleni pentru trecutul ce vine de atâtea ori să se reverse imperios în ordinea actualității. Fiecare carte apărută, orice revistă ori gazetă scoasă pe plaiurile de dincolo, este nu numai un tribut al admirației dat vremilor ce au fost, ci și o necesară scoatere la suprafață a elementelor de permanentă în manifestările multiple ale Neamului. Dragostea pentru trecut se manifestă în sublimarea artistică a literațiilor, în muzică, pictură și sculptură.

Firul cercetărilor inedite, tors de truda unui Șincai, a fost continuat cu George Barițiu, George Bogdan-Duică, Nicolae Drăganu, iar acum de către Ion Lupaș, Silviu Dragomir, Alexandru Lapedatu, Virgil Șotropa, care și-au risipit o întreagă viață pe altarul istoriei. Cercetările generației acestea sunt continuate de tinerele elemente impuse Universității Daciei Superioare: Ioan Moga, Ștefan Manciu, Ioachim Crăciun, V. Boitoș, Ion Breazu, Ștefan Pascu, etc. În afară de aceștia, sunt o serie de tineri care, fără a-și fi făcut o carieră universitară din cercetarea istoriei, se ocupă cu multă pasiune de descifrarea ei: Paul Prodan, C. Grofșoreanu, N. Comșa, R. Brateș.

Pe linia aceasta se situează și recenta culegere de „Studii și evocări istorice ardeleni” a lui Vasile Netea intitulată sugestiv și cuprinzător: „De la Petru Maior la Octavian Goga”. Autorul este unul dintre cei mai activi animatori ai duhului transilvan în capitala României însângerate. Volumul, masiv, îți impune un contact neîntrerupt cu viața ardeleană din ultimul secol, sub diferitele ei aspecte, constrângându-te să verifici actualitatea ideilor luptătoare în vâltoarea vremilor de acum. Scrisă în răgazul luptelor pentru Transilvania, ea te îndeamnă la înțelegerea impasurilor de azi și deslușirea drumurilor din viitor.

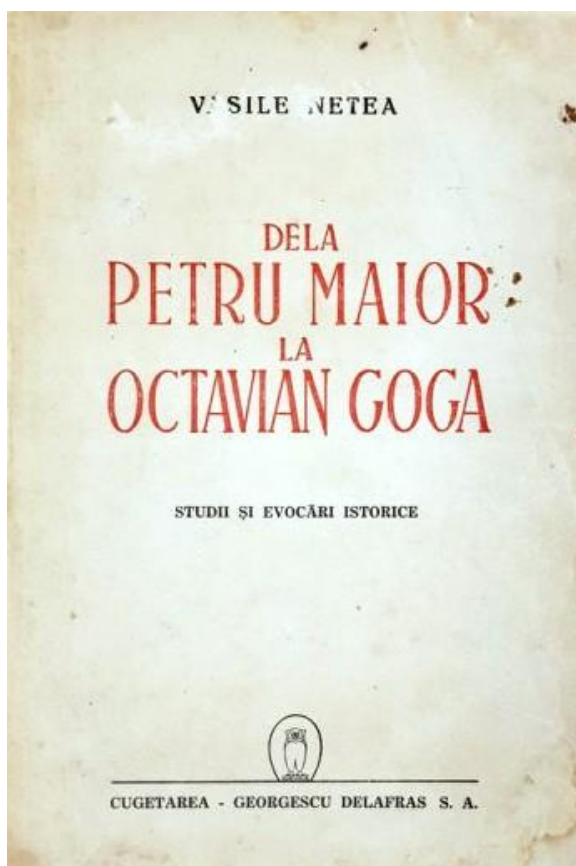
E publicată parcă dând cititorului o intuiție specifică, de siguranță nezdrușită în destinul Neamului. Cartea nu merge pe drumurile bătute, pentru că fiecare din cele 19 studii se găsesc fie prezentate de inedite documentări - cum sunt acestea în legătură cu activitatea lui Visarion Roman, C. Roman-Vivu - la noi interpretări în legătură cu lupta lui Petru Maior, Ștefan Octavian Iosif, Ilarie Chendi și Octavian Goga, completate cu ample sinteze asupra lui George Bogdan-Duică și Ion Pop-Reteganu și Unirii din 1918. E întreaga istorie modernă a Transilvaniei „chinuită și zbuciumată de atâtea ori”, acum atât de cuprinzător spune dl. Netea. „Petru Maior luminase trecutul și aprinsese o conștiință națională. Octavian Goga a dat glas durerilor neamului, a deschis zări albe viitorului românesc, a înălțat pe culmi flacăra îndemnătoare la luptă. Petru Maior a fost, între cărturari, începutul luminii. Octavian Goga biruința și strălucirea ei. Între vremea unuia și a celuilalt s-a desfășurat o întreagă încordare națională, o încordare ardelenască totodată. Au apărut Gheorghe Lazăr, Andrei Șaguna, Avram Iancu, Ioan Rațiu, șir înalt de cărturari și de luptători. Transilvania a făcut o revoluție, a creat instituții, a susținut un Memorand, a proclamat Unirea cu Românii de pretutindeni. Grele încercări au stat la temelia, acestor biruințe!”.

Vorbind despre revoluția din 1848, Vasile Netea subliniază cu bună dreptate că „Istoriografiei noastre îi lipsește o sinteză a mișcării și a evenimentelor revoluționare din 1848, o sinteză al cărei orizont să coincidă cu frontierele etnice ale românismului, depășind astfel marginile regionale în care au fost circumscrise până acum liniile acestei revoluții. Incontestabil că, din punct de vedere al organizării, mișcările acestea au avut un caracter provincial, localizarea fiind astfel perfect justificată; scopul urmărit a fost însă același în toate provinciile, aceleași la toți revoluționarii: libertatea națională. Nimic nu poate ilustra mai temeinic caracterul profund național și unitar al acelei revoluții decât numărul revoluționarilor cari treceau cu atâta ușurință Carpații luptând când în Principate, când în Transilvania, abandonându-se cu același elan luptelor care - indiferent de anumite nuanțe - aveau tendințe identice Arareori, cu precizări foarte subțiri, revoluționarii aceștia au fost urmăriți pe liniile centripete al românismului integral, iar acțiunea lor cercetată pe întreg cuprinsul locuit de români“.

Dar, dincolo de aceste deplin justificate observații, cartea lui Vasile Netea are în pagini acea misterioasă voință de a îndigui scurgerea vremilor de azi pe făgașul credințelor de ieri. Citirea capitolelor în vremile de acum, când loviturile date cetății lui Bucur dăruie părți din sufletul nostru al tuturor pentru a crea, peste molozuri, noi entuziasme și fanatisme, este o liturghisire la răspântie de destin istoric.

Și simți cum peste majestatea dramelor și absurda dominație a întâmplărilor, peste veștile de doliu comunicate laconic prin teroare de gazetă, se ridică cu aspre contururi de stan că Transilvania cu întregul ei duh de nestrămutată credință.

Sursa: *Curentul*, București, Anul XVII, 1944, nr. 5831, p. 1 și p. 3.

COMUNISM

Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele parohiale greco-catolice de stare civilă (1880)

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Nr. crt.	Numele și prenumele celui născut	Data nașterii	Numele părinților	Vârsta la 21 octombrie 1948
1.	Gagea Saveta	1 ianuarie 1880	Gagea Ioan și Melania	68 ani ¹
2.	Duhaschi Vasile	1 ianuarie 1880	Duhaschi Tănase și Palagia	68 ani ²
3.	Gagea Vasile	22 ianuarie 1880	Gagea D. Ioan și Melania	68 ani ³
4.	Ogâgău Cătălina	23 ianuarie 1880	Ogâgău Ilie și Todosia	68 ani ⁴
5.	Lazar Arsente	30 ianuarie 1880	Lazar Ilie și Mădălina	68 ani ⁵
6.	Strugariu Alexandru	2 februarie 1880	Strugariu Alexa și Gacea	68 ani ⁶
7.	Dobra Ioana	2 februarie 1880	Dobra Anton și Trifilia	68 ani ⁷
8.	Nicolai Ogenia	8 februarie 1880	Nicolai Alexa și Irina	68 ani ⁸

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), fond Colecția registre parohiale de stare civilă, Matricula botezaților din parohia St. Georgiu (1879-1890), f. 7(v.) – 8 (f.), poz. 1.

² *Ibidem*, poz. 2.

³ *Ibidem*, poz. 9.

⁴ *Ibidem*, poz. 10.

⁵ *Ibidem*, poz. 11.

⁶ *Ibidem*, poz. 12.

⁷ *Ibidem*, poz. 13.

⁸ *Ibidem*, poz. 14.

Alexandru DĂRĂBAN

9.	Buia Cătălina	10 februarie 1880	Buia Docia, fată căzută	68 ani ¹
10.	Ciocan Ioana	11 februarie 1880	Ciocan Larion și Saveta	68 ani ²
11.	Nicolai Saveta	20 februarie 1880	Nicolai Clement și Sofia	68 ani ³
12.	Ionel Iosif	2 aprilie 1880	Ionel Artene și Todosia	68 ani ⁴
13.	Costan Ștefan	4 aprilie 1880	Costan Costan și Nastasia	68 ani ⁵
14.	Mutu Maria	2 mai 1880	Mutu Ioan și Maria	68 ani ⁶
15.	Ruști Ioana	20 mai 1880	Ruști Roman și Ana	68 ani ⁷
16.	Pop (Țoga) Nastasia	2 iunie 1880	Pop Alexandru și Maria	68 ani ⁸
17.	Siminic Nastasia	2 iunie 1880	Siminic Ștefan și Ileana	68 ani ⁹
18.	Rățoi Ioan	3 iunie 1880	Rățoi Măriuca, fată prima oară căzută	68 ani ¹⁰
19.	Sfrengeu Maxim	8 iunie 1880	Sfrengeu Iacob și Șofronia	68 ani ¹¹
20.	Joja Anton	19 iunie 1880	Joja Petre și Todora (Varvari)	68 ani ¹²
21.	Solovestru Raveca	2 iulie 1880	Solovestru Iacob și Măriuca	68 ani ¹³
22.	Varvari Ioana	13 iulie 1880	Varvari Alexandru și Măriuca	68 ani ¹⁴
23.	Jiga Ludovica (țigan)	19 iulie 1880	Jiga Nastasia, fată prima oară căzută	68 ani ¹⁵
24.	Berciu Maria	28 iulie 1880	Berci Anton și Saveta	68 ani ¹⁶
25.	Gabor Mărina	16 august 1880	Gabor Simion și Gacia	68 ani ¹⁷

¹ *Ibidem*, poz. 15.² *Ibidem*, poz. 16.³ *Ibidem*, poz. 17.⁴ *Ibidem*, f. 9 v. – 10 f., poz. 28⁵ *Ibidem*, poz. 29.⁶ *Ibidem*, f. 10 v. – 11 f., poz. 38.⁷ *Ibidem*, poz. 40.⁸ *Ibidem*, f. 11 v. – 12 f., poz. 43.⁹ *Ibidem*, poz. 44.¹⁰ *Ibidem*, poz. 45.¹¹ *Ibidem*, poz. 46.¹² *Ibidem*, poz. 49.¹³ *Ibidem*, f. 12 v. – 13 f., poz. 52.¹⁴ *Ibidem*, poz. 56.¹⁵ *Ibidem*, poz. 58.¹⁶ *Ibidem*, poz. 62.¹⁷ *Ibidem*, f. 13 v. – 14 f., poz. 68.

**Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele
parohiale greco-catolice de stare civilă (1880)**

26.	Tahâș Ioan	22 august 1880	Tahâș Dănilă și Senia	68 ani ¹
27.	Șorecău Vartolomeu	6 septembrie 1880	Șorecău Costan și Ioana	68 ani ²
28.	Lupșor (Gagea) Macedon	17 septembrie 1880	Lupșor Maxim și Senia	68 ani ³
29.	Andresi (Sdranția) Maria	24 septembrie 1880	Andresi (Sdranția) Ioan și Ioana	68 ani ⁴
30.	Halița Alexandru	24 septembrie 1880	Haliță Ilisie și Eugenia	68 ani ⁵
31.	Moldovan (Oanea) Ioan	15 octombrie 1880	Moldovan Vasile și Firoana	68 ani ⁶
32.	Ogâgău Grigore	3 noiembrie 1880	Ogâgău Nechita și Todora	68 ani ⁷
33.	Bulța Alexandru	6 noiembrie 1880	Bulța Toma și Varvara	68 ani ⁸
34.	Baieșiu Nastasia, țigăna umblătoare	14 noiembrie 1880	Dorolian Toader și Docia Lazar Baieșiu	68 ani ⁹
35.	Gagea Saveta	19 noiembrie 1880	Gagea Toader și Todora	68 ani ¹⁰
36.	Fără nume	4 decembrie 1880	Ciocan Todor și Trifilia	68 ani ¹¹
37.	Călina maxim	4 decembrie 1880	Călina Manuel (n. Rus) și Măriuca	68 ani ¹²
38.	Ionel Ana	10 decembrie 1880	Ionel Dănilă și Palagia	68 ani ¹³
39.	Cordoș Maxim	10 decembrie 1880	Cordoș Artene și Saveta	68 ani ¹⁴
40.	Ciobotariu Mărina	18 decembrie 1880	Ciobotariu George și Docia	68 ani ¹⁵

¹ *Ibidem*, poz. 69.

² *Ibidem*, f. 14 v. – 15 f., poz. 78.

³ *Ibidem*, poz. 79.

⁴ *Ibidem*, poz. 83.

⁵ *Ibidem*, poz. 84.

⁶ *Ibidem*, f. 15 v. – 16 f., poz. 88.

⁷ *Ibidem*, poz. 90.

⁸ *Ibidem*, poz. 92.

⁹ *Ibidem*, poz. 96.

¹⁰ *Ibidem*, f. 16 v. – 17 f., poz. 101.

¹¹ *Ibidem*, poz. 104.

¹² *Ibidem*, poz. 105.

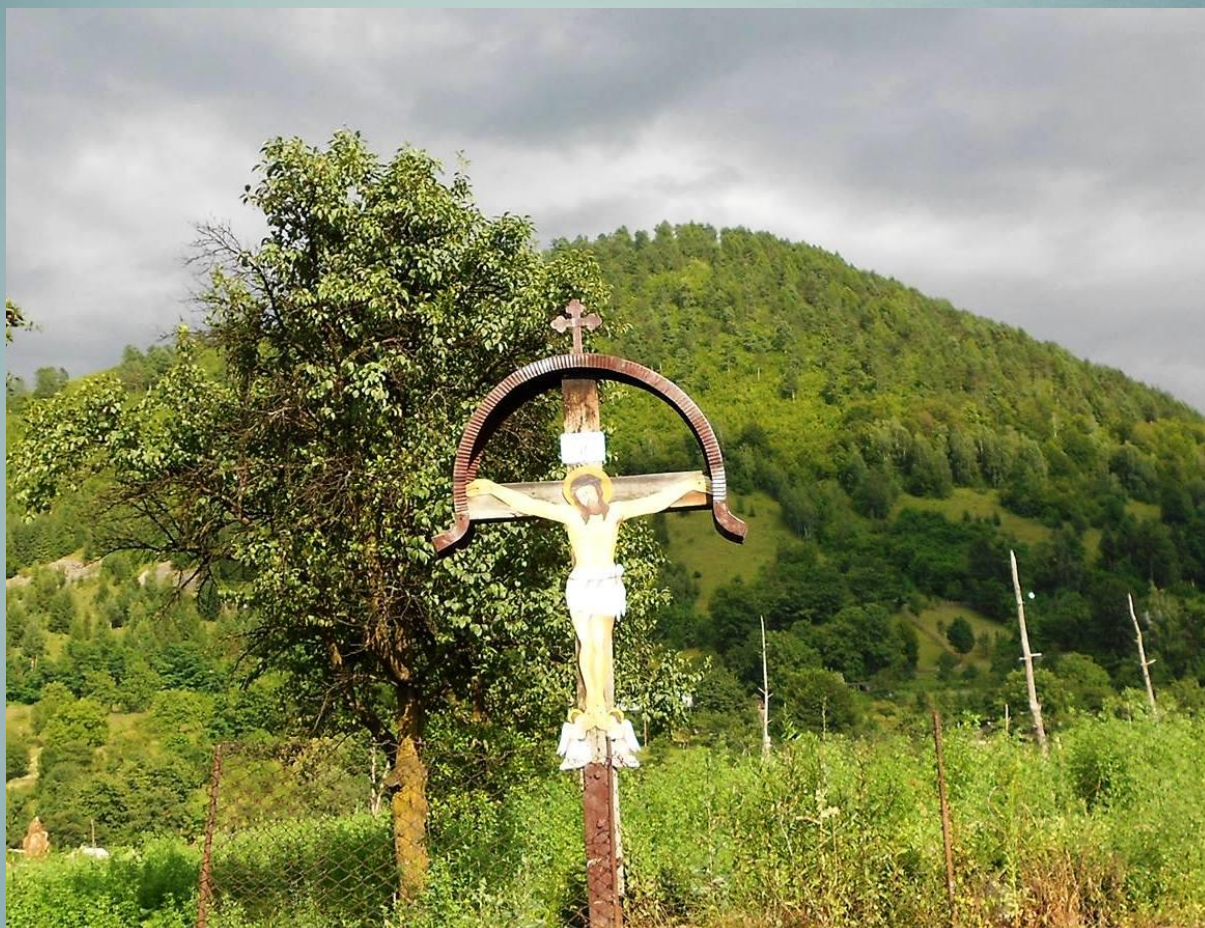
¹³ *Ibidem*, poz. 108.

¹⁴ *Ibidem*, poz. 109.

¹⁵ *Ibidem*, f. 17 v. – 18 f., poz. 110.

**Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „IUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI**

**ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229**